

Obsah

Obsah	1
1 Úvod.....	2
2 Vliv starověkého Egypta na formování hermetismu	3
2.1 Vzájemný vztah Řeků a Egyptů.....	5
2.2 Náboženský synkretismus.....	10
2.2.1 Náboženství starověkého Egypta.....	10
2.2.2 Pojetí božství v Řecku	12
3 Hermes Trismegistos	17
3.1 Thovt.....	17
3.2 Hermes	20
3.3 Hermes Trismegistos	21
3.3.1 Spisy Herma Trismegista.....	23
3.3.2 Hermes Trismegistos a jeho odkaz	30
4 Hermetismus	31
4.1 Hermetické disciplíny	33
4.1.1 Alchymie.....	34
4.1.2 Magie	36
4.1.3 Astrologie.....	37
4.1.4 Kabala a tarot	38
4.2 Hermetická tradice a její inspirace starověkým Egyptem	39
4.2.1 Rosikrucíáni	41
4.2.2 Svobodné zednářství	44
4.3 Egyptský hermetismus v pojetí Jaromíra Kozáka.....	53
4.3.1 Původ hermetismu	54
4.3.2 Egyptské kořeny hermetismu.....	56
6 Závěr	58
Summary.....	59
7 Obrazová příloha.....	61
8 Seznam použité literatury	64
8.1 Elektronické zdroje	67

1 Úvod

Předkládaná magisterská práce si klade za cíl zanalyzovat, jakým způsobem nazírá novodobá hermetická společnost na kulturu starověkého Egypta. Ústředním postavou hermetismu je Hermes Trismegistos, jehož vnímání doznalo během staletí různé proměny či asociace.

Představa o tomto legendárním učenci vznikla v prostředí helénského synkretismu spojením egyptského boha Thovta a řeckého boha Herma. V první části se proto věnuji helénskému období a vzájemnému ovlivňování egyptské a řecké kultury.

Další část se již přímo zabývá samotným Hermem Trismegistem a jeho učením, které vyústilo ve fenomén hermetismu.

V druhé polovině práce se věnuji jednotlivým hermetickým hnutím a tomu, jak vnímaly či vnímají odkaz egyptské kultury vůči vlastní svébytnosti. V závěru práce jsem pracoval s knihou Jaromíra Kozáka *Hermetismu, tajné nauky starého Egypta*, která představuje jednu z mnoha cest, jak se s tímto složitým fenoménem vyrovnat.

V závěrečné části práce se pokusím nastínit charakter hermetismu a jeho budoucí vývoj.

2 Vliv starověkého Egypta na formování hermetismu

Kultura starověkého Egypta¹, která vznikla a vyvíjela se uprostřed pouště v údolí Nilu a byla tak do jisté míry po určitou dobu geograficky izolována od vlivu okolních kultur, vyrostla ve svébytnou a originální civilizaci, která sehrála při vzniku hermetismu klíčovou úlohu. Vzniku hermetismu, jako filosoficko-náboženského směru a fenoménu či západního esoterismu², jak bývá někdy označován, však také se stejnou důležitostí předcházelo období synkretismu a helénismu.

Mísení a přejímání filosofických myšlenek či koncepcí, náboženských představ nebo politických struktur je označováno jako synkretismus. V současné době se však tento výraz příliš nepoužívá a to z toho důvodu, že „jen málokterý kulturní jev vznikl zcela izolovaně a míru vlivu lze v kulturních dějinách jen těžko kvantifikovat“.³

Helénismus⁴ je obdobím expanze řecké kultury do okolních středomořských a asijských oblastí a vzájemná konfrontace těchto kultur. Šíření helénismu bylo prováděno zejména cíleným zakládáním měst ryze řeckého charakteru, která se posléze stávala centry nových forem vědy, náboženství a politiky. Tak byly postupně řeckým myšlením ovlivněny všechny každodenní činnosti tehdejšího obyvatelstva. Za počátek helénismu je považován příchod Alexandra Velikého v roce 332 př. n. l. do údolí Nilu a založení města Alexandrie o rok později. Alexandrie brzy

¹ Za počátek vzniku starého Egypta okolo roku 3 000 př. n. l. je obecně považováno založení město Mennfer (Memfis) králem Menim a s tím související šíření písma.

² Esoterismus zde chápeme podle Vojtíškovy definice jako skrytou a výlučnou podobu náboženství. Viz Vojtíšek, Z.: (1998, s. 14).

³ Encyklopedie starověkého předního východu; heslo: synkretismus.

V Egyptě, době Nové říše, byli různí bohové interpretováni jen jako aspekty toho boha, který byl právě povýšen na hlavního a říšského boha.

⁴ Samotný termín „helénismus“ pochází až z 19. století, kdy jej poprvé použil německý historik J. G. Droysen.

Řecké slovo „hellénismos“ bylo však známé už v antice. Vyjadřovalo odpor k počertování – helénizaci neřeckého obyvatelstva (Machovec, D.: 1993, s. 154)

k nespokojenosti Egyptanů nahradila starobylé hlavní město Memfis jako sídlo vlády.⁵

Po Alexandrově smrti byla vláda v jeho ohromné říši rozdělena mezi několik generálů (diadochů), kteří nejprve vládli jménem Alexandrových potomků. V Egyptě se jím stal Ptolemaios, ze kterého vzešla dynastie Ptolemaiovců, jež zde vládla po dalších 300 let. Ptolemaiovcí mimo jiné ve 3. stol. př. l. založili slavné středisko věd – Múseion, kde byla k dispozici rozsáhlá knihovna a ve které byla v originálech nebo alespoň v opisech soustředěna všechna významná díla té doby. Údajně čítala přes půl milionu svitků.

Historikové za konec helénismu považují bitvu u Actia v roce 30 n. l., kdy byl Ptolemaiovský Egypt dobyt Římany a stal se součástí jejich říše, čímž začíná pomalé (postupné) doznívání procesu helénizace a říše Římská se vyrovnává s nástupem dalších či nových silicích vlivů, zejména křesťanství.

Samotný, dalo by se říci otevřený, přístup Alexandra Velikého k porobeným oblastem umožňoval postupné poznávání a prolínání řecké a egyptské kultury, což byl jistě vynikající strategický a politický tah posilující stabilitu rozrůstající se říše. Wattersonová⁶ uvádí, že Alexandr nejen, že obětoval národním egyptským bohům, ale také uklidnil tamní kněžstvo, když vykonal pouť, aby se v poušti poradil s Amonovou věštírnou. A tak se záhy po Alexandrově smrti počala šířit pověst o jeho pravém původu, že poslední egyptský král Nachthareheb se po své smrti proměnil v hada a v této podobě obtěžkal Alexandrovu matku Olympii. Takto bylo v podstatě Alexandrovi zaručeno legitimní nástupnictví na egyptský trůn. A v podobném duchu se snažili pokračovat i členové Ptolemaiovské dynastie, když například Ptolemaios II. Filadelfos oslavil začátek své vlády tím, že „uspořádal velký průvod, v němž byly neseny

⁵ Wattersonová, B.: 2005, s. 194.

⁶ Wattersonová, B.: 2005, s. 190.

podoby řeckých a egyptských bohů“. ⁷ Později se Ptolemaiovci dali s „egyptskými bohy ztotožňovat jako jejich nové vtělení“. ⁸

Vznik jedné velké Alexandrový říše, která v sobě spojovala všechny Řeky s některými národy z Předního východu, dal také prostor dvěma protichůdným, avšak charakteristickým prvkům období helénismu: universalismu a individualismu, které se projevovaly i v rovině náboženské. Podle Vidmana tato universální říše potřebovala universálního boha, „nikoli už jen ochránce jednotlivé obce, nýbrž celého světa. A jedinec potřebuje nějaké božstvo, ke kterému by mohl mít nějaký přímý (individuální) vztah...ve zmatcích a nejistotách oné doby“, které by jedinci zaručilo individuální nesmrtelnost. ⁹

Helénem mohl být každý vzdělaný člověk, který mluvil řeckým jazykem, bez ohledu na svůj původ. Za negativní stránku procesu helénizace, se obecně považuje skutečnost, že se měřítkem hodnoty člověka stalo jeho bohatství, vzdělání nebo postavení v úřadě.

2.1 Vzájemný vztah Řeků a Egyptanů

Poznávat cizí země lákalo staré Řeky již v dobách, kdy se počátkem druhého tisíciletí př. n. l. začali usazovat na jihu Balkánského poloostrova. V starověkém Řecku, a posléze i v Římské říši, panovalo pevné přesvědčení, že Egyptané byli první, kteří měli řízený náboženský kult. Muži těchto mladších starověkých národů egyptské chrámy a rituály obdivovali vcelku nekriticky a byli dokonce ochotni přijmout myšlenku, že Egyptské země jsou svojí podstatou svaté. Egyptští kněží, kteří si zachovali nemalou politickou a sociální moc, se mezi muži řecké a latinské kultury těšili dobré pověsti, ale obvykle pouze jako mudrcové, kteří byli bezpečně a

⁷ Wattersonová, B.: 2005, 192.

⁸ Vidman, L.: 1997, s. 39.

⁹ Vidman, L.: 1997, s. 36.

romanticky vzdáleni od velmi dobře známé středozemní oblasti (podobně byli vnímáni i brahmáni v Indii).¹⁰

Tento obdivný postoj však nebyl jediný. Zejména řečtí literáti a dramatikové zaujímali vůči Egyptu ambivalentní vztah. Například „dramatik Aischylos dokonce použil sloveso *aiguptiazein* ve významu „chovat se jako lotr“.¹¹

Také egyptští kněží setrvali hluboce upoutáni ve své vlastní kulturní tradici a jejich různorodé pocity vůči cizí (jiné) kultuře byly patrné „v pohrdavém úsměvu a nesnesitelné opatrnosti, se kterými vítali řecké návštěvníky.“ Fowden dále¹² přímo cituje Philostrata, kterému bylo při návštěvě v Indii řečeno, že návštěvníci přicházející z Egypta Řeky hanobí.

Řečtí autoři však zanechali o svých setkáních s Egyptem a jeho kulturou mnohá svědectví. Nepříliš přesný obraz postřehů ze své návštěvy v Egyptě poskytl Hérodotos z Halikarnassu (484 – 425 př. n. l.) ve svém spisu *Historia* (asi 443 př. n. l.). Navázal kontakt s kněžími v Sájích a Menfidě, od nichž také čerpal vědomosti a souvislosti týkající se egyptského náboženství a vnímání světa.¹³ Samotné kněží však označuje vůči cizincům jako nepřátelské, dodržující pouze své rodové zákony a vyhýbající se řeckým zvykům.¹⁴

Hérodotos se velice podívoval kultu zvířat, jenž na něj působil téměř bizarně. Egyptská božstva se zvířecími hlavami a samotný kult zvířat jako takový vzbuzoval u drtivé většiny antických autorů odpor, někdy i výsměch.¹⁵ Wattersonová¹⁶ uvádí, že k mimořádnému znovuoživení zvířecích kultů v pozdní a ptolemaiovské době došlo pravděpodobně z nacionálních důvodů, tedy udržení si vlastní egyptské identity. Hérodotos však jako první, nejspíše na základě kontaktu s kněžími, začal mechanicky spojovat božstva egyptská a řecká, když

¹⁰ Fowden, G.: 1993, s. 14 – 15.

¹¹ Navrátilová, V.: 2001, s. 153.

¹² Fowden, G.: 1993, s. 15.

¹³ Hornung, E.: 2002, s. 28.

¹⁴ Fowden, G.: 1993, s. 15.

¹⁵ Hornung, E.: 2002, s. 28.

¹⁶ Wattersonová, B.: 2005, s. 211.

„každému z egyptských bohů také dal analogicky řecké jméno“.¹⁷ Klíčem byli podobné vlastnosti, schopnosti a stejné oblasti, nad kterými měla dotyčná božstva moc. Tak například Hór stejně jako Apollón byl bohem Slunce. Ptaha tak přirovnával k Héfaistovi, bohyni Eset považoval za Deméter a Thovt odpovídal řeckému Hermovi.¹⁸ Otázkou však zůstává, jak uvidíme dále, s jakým výsledkem Hérodotos (a nejen on) tyto informace interpretoval.

Démokritos z Abdér (470 – 360př. n. l) byl dle tradice kromě filosofa považován za mága a astrologa. Pocházel z velmi dobrých majetkových poměrů, a proto se patrně také mohl vydat na cesty do nejrůznějších končin světa, včetně Indie. Při svém pobytu v Egyptě se zajímal především o představy o posmrtném životě. Není zvláštní, že jej toto téma tak oslovilo, neboť řecké náboženství v otázce posmrtného života pro člověka nic "extra" atraktivního nenabízelo. V této touze po posmrtném životě Řekové již dříve přejímali východní kultury ze Sýrie, Persie a Anatolie. V helénistickém období největšího vlivu ale dosáhl kult božstev egyptských.¹⁹ „Egyptané měli jasnější eschatologii než jiné starověké národy. Na počátku prvního tisíciletí př. n. l. se egyptské náboženské nauky a spasitelské texty, malované na víka rakví anebo zapsané v *Knize mrtvých*, šířili celým středomořím. Přitažlivost egyptského vzkříšení těla a nesmrtelnosti byla předzvěstí mnohem většího úspěchu, než jaký čekal na křesťanský univerzalizmus v prvním tisíciletí po n. l.“²⁰

Podle tradice navštívil Egypt také Platón (427 – 347 př. n. l.), významný řecký filosof, matematik a pedagog, když se po Sókratově smrti rozhodl opustit Athény. Jeho inspirace Egyptem byla čistě filosofická a praktická. Nejenže Egypt vnímal jako zemi, z níž pramení moudrost a zákonnost, ale na některých jeho institucích podepřel svoji myšlenku ideálního státu²¹. V Platónově *Timaiovi*, je Egypt líčen jako kultura, v níž je díky jejímu

¹⁷ Vidman, L.: 1997, s. 36.

¹⁸ Hornung, E.: 2002, s. 23.

¹⁹ Vidman, L.: 1997, s. 36.

²⁰ Johnson, P.: 2002, s. 235.

²¹ Navrátilová, V.: 2001, s. 153.

velkému stáří zachováno „předpotopní“ vědění, které se jinde ztrácelo z důvodu periodicky se opakujících přírodních katastrof.²² Platón údajně v Egyptě také studoval pod dohledem egyptských kněží a mohl se zde seznámit s podobným učením o duši, které pak stanovil ve svých dialozích.²³

Po Hérodotovi, ve ztotožňování egyptských a řeckých božstev pokračoval Diodóros ze Sicílie (90. - 27. př. n. l.) ve svém *Bibliotheca Historica* a rozvinul také myšlenku egyptského státu jako vzoru právního systému.²⁴ Diodóros (stejně jako Hérodotos asi 400 let před ním) po sobě zanechal cenné poznatky o egyptském tradičním pohřbívání, mumifikaci.²⁵

Za nejmladšího z významných autorit, pokud jde o antický obraz starověkého Egypta, je považován Strabón (64 př. n. l. – 21 n. l.), který sem zavítal krátce před jeho dobytím Římany roku 30 př. n. l., aby zde získal potřebný materiál pro své geografické dílo. Jeho sedmnáctisvazková *Geografika* je jediným antickým geografickým dílem, jehož úplný text máme k dispozici. Jeho význam tkví ve spolehlivosti údajů čerpaných z vlastní zkušenosti i z četných svědectvích převzatých ze starších nedochovaných děl. Strabón v Egyptě procestoval celé Nilské údolí a značnou část Núbie. Jako jeho krajané si velmi podrobně všímá kultu zvířat a navíc věnuje pozornost pyramidám v Gíze.²⁶

Salaman zmiňuje názor některých moderních vědců, že návštěva Egypta byla nepostradatelným prvkem v *curriculum vitae* filosofů, pokud chtěli být považováni za seriózní a je možné, že tyto výpravy byly obdivujícími pisateli do životopisů *ex post* doplňovány jako fikce.²⁷

Mnozí antičtí autoři se zmiňují či je o nich tvrzeno, že byli při svém pobytu v Egyptě v úzkém kontaktu s egyptskými kněžími. Ti jim také měli odhalit mnohé ze své moudrosti, znalosti astrologie a magie, popřípadě i

²² Ebeling, F.: 2005, s.48.

²³ Salaman, C.: 2007, s. 45.

²⁴ Navrátilová, V.: 2007, s. 153.

²⁵ Wattersonová, B.: 2005, s. 144.

²⁶ Johnson, P.: 2002, s. 27.

²⁷ Salaman, C.: 2007, s. 45.

mystérií jejich božstev. Spousta z nich byla přesvědčena o tom, že „Egypťané vlastní souhrn tajných nauk, které jsou zachovány v hieroglyfických textech. Toto přesvědčení patrně vyplývalo z nedostatečné znalosti egyptského písma.“²⁸ Johnson se dále upřímně podivuje nad tím, že ani o jednom řeckých či latinských historiků a zeměpisců není známo (s výjimkou Pythágora), že by se pokusili proniknout do znalosti egyptského písma a jazyka. To přirozeně muselo vést ke vzniku nepřesných domněnek a polopravd o egyptské kultuře.²⁹

Podle Fowdena³⁰ někteří z egyptských kněží psali o svém náboženství v řeckém jazyce a možná také překládali některé ze svatých kněžských knih ve prospěch těch, kteří si je nemohli přečíst v původním jazyce. Toto však byly pravděpodobně aktivity jen malé skupiny a většina egyptských kněží se učila jazyk dobyvatelů pouze pro praktické, každodenní účely a s největší pravděpodobností tímto jazykem lépe mluvili než psali. Když pomíneme jazykovou bariéru, díky které docházelo k předsudkům a nedorozuměním, dostáváme se tak nutně k otázce míry porozumění a kvality interpretace s jakou byla egyptská kultura šířena dále. Např. Hérodotův přístup k egyptským božstvům je ukázkou tzv. *Interpretatio graeca* - tedy řeckého zpracování podnětů z jiného prostředí³¹, tj. pochopení cizích bohů jako analogií bohům řeckým, lišící se svou formou, ale nikoli obsahem.³²

Plútarchos (přibližně 46 – 127 n. l.), slavný řecký historik a filosof, rozebral symbolický význam usirovského mýtu a tak v podstatě naznačil možnost stále nových výkladů egyptských mýtů. Jeho interpretace pak byla velmi oblíbená v době renesance.³³

Navrátilová v této souvislosti také odkazuje na J. Assmana³⁴, podle kterého „Egypťané sami Hérodotovi vysvětlili, že náboženství v té formě, jakou Řekové znají, přišlo z Egypta“ a naopak: egyptská kultura, která byla ve

²⁸ Johnson, P.: 2002, s. 234.

²⁹ Johnson, P.: 2002, s. 232.

³⁰ Fowden, G.: 1993, s. 16.

³¹ Navrátilová, V.: 2001, s. 153.

³² Ebeling, F.: 2009, s. 19.

³³ Navrátilová, V.: 2001, s. 153.

³⁴ Navrátilová, V.: 2001, s. 226.

vlastní zemi konfrontována s kulturou řeckou se snažila ochránit svůj „specifický charakter, zvláště náboženský, zdůrazňováním jeho nepřeložitelnosti“ a pro zachování své kultury tak mohli Egypťané zvolit písemnou tradici.

Není bez zajímavosti, že název „Egypt“ vznikl z řeckého slova „Aigyptos“, které je odvozeno z novoegyptského označení „Hikupta“, jež je variací názvu „Hut-ka-Ptah“. Tak se jmenoval velký, dnes již nedochovaný, chrám boha Ptaha v Mennehoferu. Je jenom logické, že s postupujícím (ať už jakkoli vítaným) rozšiřováním řeckého jazyka se i kultura helénského světa počala v určitých mezích unifikovat.

2.2 Náboženský synkretismus

2. 2. 1 Náboženství starověkého Egypta

Egyptské náboženství se počalo dávno před dynastickou dobou v podobě uctívání posvátných zvířat, se kterými se lidé běžně setkávali a která byla nositeli určitých vlastností (např. kráva jako ztělesnění bohyně plodnosti). V dynastické době byli do tohoto čistě zvířecího panteonu zařazeni i kosmičtí bozi (Měsíc, vítr, Slunce atp.), kteří, jak píše Wattersonová³⁵, „představovali vyspělejší formu božího bytí, jehož pochopení a uctívání vyžadovalo větší intelektuální úsilí než u hmatatelnějších dřívějších božstev v podobě fetišů nebo zvířete“. I poté však bohové zůstali nositeli určitých vlastností, představiteli skryté podstaty cyklů a jevů či rolí; nebo jako průvodci událostí v lidském životě, a to jak v ryze praktickém pozemském (např. zajišťující pravidelné životně důležité záplavy) tak i v tom posmrtném.

Uctívání jednotlivých božstev bylo navíc místně specifické, každé město či vesnice měla své vlastní zvláštnosti či původní božstva. V žádném případě to neznamenal, že by bohyně-kráva v celé egyptské říši měla jedno společné pojmenování, zobrazování nebo atributy. To je důvod, proč

³⁵ Wattersonová, B.: 2005, s.70.

mohla různá božstva „vystupovat v odlišných rolích či podobách a být vzájemně spojována a ztotožňována“.³⁶ Egypťské náboženství se tak v průběhu času neustále vyvíjelo a proměňovalo a nikdy nemělo problém ke stávajícím božstvům připojovat nové atributy či vlastnosti.³⁷

Dlužno podotknout, že v prostředí náboženství starého Egypta měl synkretismus ještě jednu odlišnou podobu proti tomu, jak jsme o synkretismu hovořili výše. Tento „egyptský“ synkretismus v podstatě vycházel z egyptského dualismu a dodatečného propojování protikladných pojmů. Jako nejnázornější příklad velmi dobře poslouží nejstarší božstva Hor (Vzdálený, Ten, který je ve výšinách, Pán oblohy a Vládce), který měl hlavní úkol chránit panovníka a Sutech, zosobňující nepokoj a zmatek, představitel odvrácené strany egyptského stvoření a řádu *maat*, jehož je však Sutech nedílnou součástí. Janák zdůrazňuje, že ani jeden nemůže být vnímán a pochopen bez vnímání toho druhého, neboť jsou to dva vzájemné protipóly (duality), rozkol a jednota a jejich spojení představuje harmonii a celistvost světa. Proto také bývali (Hor a Sutech) v některých případech znázorňováni jako jediné božstvo.³⁸ „Pravděpodobně oba bozi původně zastupovali kosmologické či přírodní protiklady (nebe a země, noc a den, nilské údolí a poušť, život a smrt)“, čemuž by také „odpovídaly Sutechovy vlastnosti, rysy a podoba (pozemní tvor proti nebeskému sokolovi (Hor)...temnota jako oslepení slunečního boha, vražda proti vzkříšení“.³⁹

Tento egyptský synkretismus má zajímavou vlastnost - nedochází zde k pouhému prolínání podobností či vytváření nadstaveb obohacím nového, ale jde o zcela regulérní spojování zdánlivých protikladů, které tvoří jednotu a harmonii, kde jedno bez druhého postrádá smysl.

³⁶ Janák, J.: 2005. s. 11.

³⁷ Tato náboženská tolerance byla narušena pouze pokusy o zavedení solárního monoteismu za 5. a 18. dynastie. Podle Watersonové (2005, s. 71) solární monoteismus neuspěl z toho důvodu, že byl příliš intelektuální, vzdálený každodennímu životu a nepřijatelně netolerantní. Proto nemohl a také nepřitáhl širší vrstvy obyvatelstva.

³⁸ Toto božstvo (Hor a Sutech) bylo vyobrazeno podobou muže se dvěma odvrácenými hlavami, hlavou sokola (Hora) a blíže neurčeného zvířete (Sutech). S tímto zachycením se můžeme setkat při korunovaci krále nebo symbolickém sjednocování Horního a Dolního Egypta. (Janák: 2005 s. 168).

³⁹ Janák, J.: 2005, s. 165.

2. 2. 2. Pojetí božství v Řecku

Řekové se v některých aspektech pojetí svého panteonu výrazně nelišili od egyptského chápání božstev. Jedním, ze zásadních rozdílů mezi těmito dvěma kulturami je však jejich pojetí ne/smrtelnosti bohů. Egypťští bohové byli v podstatě smrtelní, kdežto bohové řeckého panteonu byli striktně nesmrtelní.

Chlup ve své přednášce o pojetí božstvu v Řecku hovoří o tom, že podstatou řeckého náboženství nebyly žádné posvátné texty, které by vyjadřovali pevnou náboženskou doktrínu. Řecké náboženství se opíralo o ústní tradici a o „stovky lokálních kultů, které se lišily obec od obce a z nichž žádný zcela jasný koncept božství neplynul.“⁴⁰ I přes tuto skutečnost, jak uvádí Vidman⁴¹, měla na řecké náboženství vliv díla básnická. Zejména Homérova *Ilias a Odyssea* či Hésiodovy hymny, ve kterých jsou patrné silné antropomorfní představy bohů a které byly znovu a znovu vykládány a citovány. Bozi jako lidé vypadají a mají také jejich vlastnosti, pouze v jakési čisté, neřaděné (krystalické) formě. Dokonce také jedí, ale jejich pokrmem je nejlahodnější mana a pitím božská ambrózie, jimž se na zemi nic nevyrovná. Jakékoli jejich skutky a počínání jsou však nad rámec lidského porozumění, logického i mravního. Tento „tradicionalismus“ byl však brzy konfrontován s racionální reakcí nejstarších řeckých filosofů, kteří se počali zamýšlet „nad pralátkou světa a nad působením bohů v tomto světě, i když jejich spekulace byla ještě těsně spojená s mýty“.⁴² Homérský antropomorfismus kritizovali⁴³ a božství chápali výrazně abstraktněji⁴⁴, náboženská praxe jako taková ale byla jejich kritiky ušetřena.⁴⁵

⁴⁰ Chlup, R. (Bůh a bohové): 2004, s. 32.

⁴¹ Vidman, L.: 1997, s. 27

⁴² Vidman, L.: 1997, s. 28.

⁴³ Zejména pro „absenci jakýchkoli moralizujících tendencí“. (Chlup, R.: Bůh a bohové, 2004, s. 37) a pro občasné nedůstojné chování (hašteření či lstivé úskoky) bohů, když si mezi sebou např. vyřizovali způsobené křivdy.

⁴⁴ Chlup, R. (Bůh a bohové): 2005, s. 31.

⁴⁵ Chlup, R. (Bůh a bohové): 2005, s. 41.

Podle Chlupa by však Homéra „niky nenapadlo, že by některý z jeho čtenářů mohl v bozích hledat mravní vzory vhodné nápodoby“.⁴⁶ Filozofové přišli s myšlenkou „božského prvku skrytého v člověku, o nějž je třeba pečovat“⁴⁷. Byla zde tedy snaha o nalezení a uchopení božství v co nejobecnějším smyslu. Z mnoha myslitelů té doby zde uvedme na ukázkou alespoň Sókrata, který byl pro svou „bezbožnost“ odsouzen k trestu smrti. Jeho chápání pojmu *daimonion*⁴⁸, vnitřního hlasu, „který varuje, stojí mimo dosah lidské moci, i když sídlí v člověku“ považuje Vidman za nové božstvo, které ač je nepochopitelné, je logicky vysvětlitelné.⁴⁹ Toto božské je sice velmi abstraktní, ale v mnohém ohledu více osobní, niternější než bohové Homérova pojetí. Avšak homérskému antropomorfismu nelze upřít jistou systematičnost a to, že se v daný okamžik „nepřehlednou změť lokálních božstev“ svou náboženskou epikou „neuchopitelnou pestrost náboženských tradic pokusil proměnit v jednotný universální panteon, v němž měla všechna božstva jasně daný vnitřní tvar a osobnost.“⁵⁰

Zobrazování (zpodobňování) bohů hrálo v obou kulturách nemalou roli. Jistý rozdíl sice můžeme shlédnout ve stupni antropomorfizace. V Egyptě tento jev nastal později a nikdy zcela nezastínil zbožšťování zvířat, tzv. teriomorfismus (např. sokol jako bůh Hor). Zvířecí znaky většinou zůstaly zachovány alespoň v některé části těla, například hlavy ibise u boha Thovt. Naopak v řecké kultuře se jednalo spíše o zobrazování pomocí rostlin. Například Zeus byl často vyobrazován jako dub, tedy král mezi stromy. Diova nejslavnější věštitelna stála v epeirské Dodóně, kde se věštilo ze šumění posvátných dubů, které mu byly také zasvěceny.⁵¹

Řekové, pokud jde o náboženství jiných národů, byli ochotní spatřovat v cizích božstvech prvky svých vlastních bohů, egyptský panteon bez problému uznávali. V zásadě však nepřijímali cizí božstvo, dokud si ho

⁴⁶ Chlup, R. (Bůh a bohové): 2005, s. 41.

⁴⁷ Chlup, R. (Bůh a bohové): 2005, s. 41.

⁴⁸ Jen pro úplnost dodejme, že se chápání *daimonionu* v průběhu času proměňovalo s názory jednotlivých filozofů.

⁴⁹ Vidman, L.: 1997, s. 34 -35.

⁵⁰ Chlup, R.: (Bůh a bohové): 2004, s. 36.

⁵¹ Z článku „Zeus otec bohů a lidí“, 2008.

dostatečně nezhelenizovali.⁵² Pro ukázkou spojování božstev v helénském prostoru uveďme boha Amona, jež byl ve starověkém Egyptě považován za krále egyptských bohů a otce egyptského krále. Ptolemaiovci jej proto ztotožňovali s Diem a Ammón-Zeus (Amorasother) byl uctíván jako pořečtěná forma Amon-Re, král bohů.⁵³ Dále např. Ptah, jako jeden z nejstarších egyptských bohů, patron řemeslníků a umělců, byl spojován s řeckým božským kovářem Héfaistem. A oba byli spojováni s lidmi, kteří měli vrozenou růstovou vadu (jako jsou trpaslíci), jenž pracovali coby kovotepci či zlatníci.⁵⁴

Ptolemaios I. (Sótér) zavedl v Egyptě nové božstvo, Sarápida (Serápida). Janák uvádí⁵⁵, že jeho základem bylo „dvojjediné egyptské božstvo Usir – Hapi (řec. Osirápiris, Usir a Hapi), které samo o sobě neslo některé společné rysy s Diem, Dionýsem, Hádem, Héliem či Asklépiem“. Tento kult se v oblastech obývaných Řeky velmi rychle rozšířil a téměř vytlačil boha Usira, původního manžela bohyně Isis (helénizovaná bohyně Eset), neboť byl pro Řeky příliš egyptský.⁵⁶ A obráceně, pro přílišnou helénizaci zase Egyptěané nikdy zcela nepřijali kult Sarápidův.⁵⁷ Isis a Sarápis se pozvolna stali „typickými universálními božstvy ... a byli velebeni jako nejmocnější božstva, vládci nade vším – i jako božstva jediná“⁵⁸. Byli uctíváni po celém helénském světě a jejich kult v pozdější době nalezl příznivce i v Římě.

Kult Isis a Sarápida je zářným příkladem tzv. henoteismu, tedy vírou v jediného boha, která však ještě neupírá existenci bohů dalších, tudíž se nejedná o monoteismus v pravém smyslu. Náboženský synkretismus se tak mohl také nabývat podobě, v níž se božstva jednotlivých kultur spojují v jedno a jsou v podstatě projevem jediného božského principu.

⁵² Vidman, L.: 1997, s. 37.

⁵³ Janák, J.: 2005, s. 23.

⁵⁴ Janák, J.: 2005, s. 139.

⁵⁵ Janák, J.: 2005, s. 155.

⁵⁶ Vidman, L.: 1997, s. 37 – 38.

⁵⁷ Watterssonová, B.: 2005, s. 210.

⁵⁸ Vidman, L.: 1997, s. 38.

V Ptolemaiovské době se také nastal největší rozkvět tajných obřadů, mysterií.⁵⁹ Při těchto zasvěcovacích aktech se člověk dostával do přímého kontaktu s bohem. O průběhu mysterií toho bohužel mnoho nevíme, neboť zasvěcenci (mystové) byli vázání přísahou mlčenlivosti a její porušení se neobešlo bez tvrdých sankcí. Zdá se, že proslulá eulesínská mysteria „měla vliv na vznik egyptských mysterií, která jsou doložena až na řecké půdě, protože z Egypta neznáme ještě osobní zasvěcování isidských mystů, i když určitou roli zde mohla hrát vlastní egyptská tradice zasvěcování kněží“.⁶⁰

Deméter, bohyně plodnosti, měla krásnou dceru Persefonu, jejímž otcem byl Zeus. Ten ji dal bez Deméteřina vědomí za ženu svému zachmuřenému bratrovi Hádovi, který vládl království stínu zemřelých a tam s ním také musela žít. Deméter těžce nesla ztrátu své milované dcery. Když se od boha slunce Héliá dověděla pravdu, pohrdla bohy a vzala na sebe podobu smrtelnice a dlouho tak bloudila po zemi. Všechno na zemi přestalo růst a všude zavládl hlad. Konečně přišla Deméter k městu Eulesíně, kde se jí ujaly dcery tamního vládce. Zde byl po určité době na Deméteřino přání vybudován chrám, kde se konaly slavnosti. Země však zůstávala stále neplodná a bohyně neslyšela na prosby lidí ani bohů. Zeus proto pro Persefonu vyslal Herma do podsvětí. Hádés sice Persefonu propustil, ale pojistil si její návrat, když jí dal spolknout zrnko plodu granátového jablka – symbol manželství. Persefona se s matkou šťastně shledala právě v Eulesíně a vše se opět zazelenalo. Každý rok však Persefona musí zpátky do Hádovy říše, kde třetinu roku pobývá, v toto období Deméter opět obléká svůj smuteční šat a příroda spí.⁶¹

Nevíme jistě, co přesně se při eleusínských mysteriích odehrávalo, ale jejich základem byl právě příběh o Persefoně a jejím sestupu do podsvětní Hádovy říše a její každoroční návrat do světa živých. Lepší vidina posmrtného života se však nabízela pouze těm, kteří byli do mysterií zasvěceni. S jistotou však víme, že mysteria byla rozdělena na tři etapy: iniciaci (meysis), zdokonalení (teleth) a držení (epopeia).⁶²

⁵⁹ Vidman, L.: 1997, s. 32.

⁶⁰ Vidman, L.: 1997, s. 108.

⁶¹ Kun, N. A.: 1976, s. 85 – 92, zpracováno podle Homérova eposu.

⁶² Kol. autorů: 2006, s. 71.

Mystéria tak svou podstatou symbolizují putování a smrt, na které navazuje nový život, vzkříšení. Odkaz starověkých mystérií je patrný v celé historii hermetických společností, řádů a lóži, za novodobý hermetismus uveďme řád svobodných zednářů.⁶³ Koncept tajemné proměny v božské po očistném ceremoniálu byl později přijat také v křesťanské církvi v eucharistii, kde je tento odkaz také stále živý.⁶⁴

Náboženský synkretismus na obou stranách, řecké i egyptské, nesl své plody a z hlediska hermetismu je tím nejcennějším plodem postava Herma Trismegista.

⁶³ Navrátilová, V.: 2001, s. 154.

⁶⁴ Salaman, C.: 2007, s. 46.

3 Hermes Trismegistos

Postava Herma Trismegista vychází ze synkretismu egyptského boha Thovta a řeckého boha Herma. Podle Fowdenových slov⁶⁵ „porozumění vzniku egyptského Herma je první krok na cestě do historického prostředí hermetiky“. Oba bohové, Thovt i Hermes, byli součástí ustálených panteonů (i když v případě Thovta se tak stalo o něco později) a lze tedy usuzovat, že jejich význam i obliba se s postupem času zvyšovala a rozšiřovala.

3. 1 Thovt

Bůh Thovt se ve starověkém Egyptě těšil největší oblibě a jeho kult byl také obecně velmi rozšířen. Původně platil především za boha měsíce. Fowden⁶⁶ dodává, že tak jako je měsíc osvětlován sluncem, odvozuje Thovt mnoho své autority od úřadu tajemníka a poradce slunečního boha Re. V tzv. Textech pyramid⁶⁷ hraje důležitou úlohu, když jako druh boha slunce Re, vynáší zesnulého panovníka na svých křídlech na nebesa. Někdy bývá dokonce pokládán za Reova syna⁶⁸ nebo za Reův hlas.⁶⁹

Měsíc, jakožto „vládce hvězd“, protože rozlišuje období, měsíce a roky, se stává také pánem času a bývá považován za původ kosmického řádu a náboženských a občanských institucí. „Egyptané jej přímo pokládali

⁶⁵ Fowden, G.: 1993, s. 22.

⁶⁶ Fowden, G.: 1993, s. 22.

⁶⁷ Texty pyramid byly posmrtné náboženské představy, které se zaznamenávali na stěny pohřebních komor v královských pyramidách v období od konce 5. do 8. dynastie. (Johnson, P: 2002, s. 257).

⁶⁸ Janák, J.: 2005, s. 175 – 176.

⁶⁹ Salaman, C.: 2007, s. s. 24.

za vynálezce písma, božského písaře či vezíra a strážce vědění, mocných slov a magie“.⁷⁰

Nejvýstižněji jsou Thovtovy schopnosti a dovednosti vykresleny v mýtu o Horovi a Sutechovi. Vzájemně na sebe rozzlobení Hor a Sutech spolu zápasí a souboj je ukončen, když Hor utrhne Sutechovi varlata a Sutech Horovi vytrhne oko. Poté přichází na scénu Thovt v roli soudce tohoto sporu. Zároveň uzdravuje protivníkům jejich rány, které si společně uštedřili.⁷¹ V tomto příběhu je odkaz na magickou Thovtovu moc, které z něj mimojiné činila také léčitele. Thovt také v okamžiku, kdy lidské tělo s konečnou platností podlehl smrtelnosti, provázel mrtvé do království bohů a podílel se na soudu jejich duše.⁷² „V rámci představy o posmrtném soudu, s níž se setkáváme od doby nové říše v Knize mrtvých, vystupoval v roli dozorce a zapisovatele, který bedlivě sledoval vážení lidského srdce na vahách před bohem Usírem.“⁷³

Bůh Thovt byl zobrazován jako postava muže s hlavou ptáka ibise či ibise. A pták ibis byl ve starověku v okolí Nilu hojně rozšířen. Symbol ptáka ibise se posléze velmi dobře posloužil k asociaci s řeckým bohem Hermem, neboť má dlouhý, špičatý zobák - atribut boha, který vynalezl písmo a psané záznamy.⁷⁴

Dále byl Thovt vyobrazován jako pavián, nikdy však jako člověk s hlavou paviána. Na rozdíl od mnoha jiných egyptských bohů se tato dvě vyobrazení nikdy nekombinovala. Jeho klasickými atributy jsou měsíc, srpek i kotouč, které má umístěny nad hlavou. Také býval vyobrazován jako božský písař se štětcem a paletou.⁷⁵

Watterssonová uvádí, že se posvátná zvířata ibis a pavián v některých městech chovali ve velkém počtu. Byli obřadně zabíjeni, mumifikováni a

⁷⁰ Janák, J.: 2005, s. 175.

⁷¹ Podle Janáka, J.: 2005, na s. 175 je Vytržení Horova oka Sutechem a jeho následné uzdravení Thovtem, etiologické vysvětlení dorůstání a mizení měsíce.

⁷² Fowden, G.: 1993, s. 23.

⁷³ Janák, J.: 2005, s. 86.

⁷⁴ Salaman, C.: 2007, s. 24.

⁷⁵ Janák, J.: 2005, s. 177.

pohřbívání v podzemních chodbách. Ku příkladu se odhaduje, že se v Sakkáře ročně pohřbívalo asi 60 000 tisíc ibisů.⁷⁶

Hlavní středisko a docela dost možná také původní místo Thovtova kultu se nacházelo ve městě Chemenu (řec. Hermopolis, dnešní Ešmúnén)⁷⁷, kde také Thovt dosáhl své nevyšší slávy. Patnáctý dolnoegyptský kraj, který byl centrem kultu, byl také nazýván jako Kraj ibise.

Je jen přirozené, že Thovtovi kněží toužili po zvětšování jeho věhlasu. Jednoduchý způsob, jakým to mohli učinit bylo rozvinutím osobité kosmogonie: Hermopolis byla všeobecně považována za nejstarší město na světě.⁷⁸ V rámci místní teologie Hermopolisu Egyptané věřili, že Thovt vystoupiv na prapahorek, stvořil tzv. Osmero, čtyři božské páry⁷⁹ a každý z těchto párů představoval personifikovaný projev prapůvodních sil kosmu.⁸⁰

Musíme si také uvědomit, že v Egyptě božstva vlastně nezanikala, to by totiž v podstatě odporovalo jejich eschatologické nauce. Slabší božstva nikdy nemohla zaniknout také proto, že se v nich mohla usídlit božstva silnější. Mocný bůh tak toho slabšího posílil a oba si i nadále zachovali svoji individualitu.⁸¹ Proto docházelo v průběhu času ke splývání a slučování božstev, které se právě projevovalo v jejich různorodém zobrazování. Boha Thovta tento osud však nikdy nepotkal.

⁷⁶ Wattersonová, B.: 2005, s. 211.

⁷⁷ Janák, J.: 2005, s. 178.

⁷⁸ Fowden, G.: 1993, s. 23.

⁷⁹ Ve starověkém Egyptě číslo čtyři vyjadřuje úplnost a jeho dvojnásobek (osm) je tak vyjádřením úplnosti dokonalé.

⁸⁰ Janák, J.: 2005, s. 134.

⁸¹ Johnson, P.: 2002, s. 127.

3.2 Hermes

Řecký bůh Hermes byl v Homérově pojetí „nápomocným poslem bohů“, který žil „ve společenství všech lidí i bohů“; byl patronem plodnosti, stád, pastvin, gymnastiky a rétoriky. Dále byl považován za patrona obchodníků.⁸²

Hermes se narodil v jeskyni hory Kylléné v Arkadii jako syn Dia a Maie. Je poslem bohů s rychlostí myšlenky a "chrání poutníky na cestách životem, duše zemřelých pak vede na jejich poslední cestu do smutného království Hádova. Svým kouzelným žezlem lidem zavírá oči a hrouží je do snů.⁸³ Jako bůh řečnického umění je označován za vynálezce mír, čísel a abecedy a toto všechno pak naučil také lidi.⁸⁴ Je také bohem lsti a ochráncem zlodějů. Zkrátka, kdo by neuctíval boha Herma? Ve starém

⁸² Ebeling, F.: 2009, s. 18.

⁸³ Kun, N. A.: 1976, s. 65.

⁸⁴ Kozák, J.: 2002, s. 62 uvádí, že řecké slovo *hermeneia* znamená výřečnost a že někteří řečtí autoři mluví o tom, že se řeckým kněžím říkalo "hermové".

Řecku se mu klaněl téměř každý: poutníci, atleti, řečníci, kupci a také zloději.⁸⁵

V Ptolemaiovské době býval Hermes sice také spojován s bohem Anupem (řec. Anubisem), který se v Knize mrtvých objevuje jako ten, který přivádí zesnulé a sleduje vážení jejich srdce jako Hermanubis⁸⁶, ale především byl ztotožňován s bohem Thovtem a později dostal označení Hermes Trismegistos.

Titul Hermes byl přisouzen starověkými Řeky egyptskému bohu Thovtovi pro jeho atributy, které mu přidělili Egypťané, které byly podobné těm, jež Řekové přidělili Hermovi. (V římské mytologii byl Hermes ztotožňován s bohem Merkurem).⁸⁷ Stejně jako Thovt, byl Hermes spojován s měsícem, lékařstvím a říší mrtvých.⁸⁸ Fowden dále dodává, že oba byli pověstní svou vynalézavostí a triky, a oba byli nositeli funkce posla bohů, která v tomto případě připravila Herma na jeho charakteristickou úlohu v době helénismu jako *logos* nebo „slovo“, tj. tlumočnicka boží vůle lidem.⁸⁹ Oba byli uctíváni pro svou znalost písma, tajemných magických formulí a zaříkadel. Platili za ochránce moudrosti a v největších dobách rozmachu svých kultů také za stvořitele, neboť oba dva vládli slovem, mluveným i psaným a na Blízkém východě panovala představa o umění řeči jako o tvořivé síle.⁹⁰

3.3 Hermes Trismegistos

Spojení bohů Thovta a Herma v pozdější helénské tradici vyústilo ve vytvoření osoby Herma Trismegista, jehož příchod, působení (existence) či jeho odchod z tohoto světa jsou doposud obestřeny tajemstvím.

Existuje mnoho názorů a pojetí této tajuplné postavy, která brzy začala žít, jak se říká, svým vlastním životem. Mnohými byla považována za mudrce, jinými za krále nebo posléze dokonce i za boha, který měl žít

⁸⁵ Kun, N. A.: 1976, s. 68.

⁸⁶ Janák, J.: 2005, s. 28.

⁸⁷ Salaman, C.: 2007, s. 24.

⁸⁸ Fowden, G.: 1993, s. 23.

⁸⁹ Fowden, G.: 1993, s. 23.

⁹⁰ Fowden, G.: 1993, s. 23.

krátce před pověstnou biblickou potopou, jež zničila svět a uvrhla jej do chaosu. Bor odkazuje na tradiční příběh objevení Herma Trismegista, ve kterém se za „kolébku Thovtovu“ považuje Pahorek tamaryšku, jenž vystoupil z opadajících vod. Hermes Trismegistos měl poté údajně vytesat veškerou moudrost, která byla před potopou známa, do dvou sloupů.⁹¹

Podle Fowdena⁹² prolínání egyptské a řecké teologie s helénistickou filosofií tak vytvořilo soubor (rozumějme osobnost), která byla více než jen sloučením jednotlivých částí (resp. vlastností). Bylo to božství, které mohlo být právem zařazeno mezi *dei magni* pohanského panteonu a které pak předsedalo starořímskému světu.

Původ Hermova "přízviska" Trismegistos má nepřehledně teorií. Jako nejvíce pravděpodobné se zdá být vysvětlení, že sloučením boha Thovta a Herma, Hermes převzal také Thovtův titul „Převeliký“ či „Trojnásobně veliký“. Thovt přibližně kolem prvního století našeho letopočtu „dostal přízvisko Veliký-Veliký, což se hieroglyficky psalo *á a-á a*, a před jeho jménem stál navíc determinativ *w r*, rovněž značící Veliký; z tohoto *trojího Veliký* mohlo snadno vzniknout řecké *Trismegas* a z něho Trismegistos.⁹³ V egyptské symbolice se číslice tři užívá k označení plurálu, jeho násobek 3 x 3 (9) představuje tzv. velký plurál, úplnost.

Jiná vysvětlení se mohou zdát někdy až příliš vykonstruovaná a například odkazují na to, že Hermes Trismegistos dávno před narozením Krista viděl v Trojici božstvo jako „ve třech nejvyšších Mocích trojjediné Pneuma“ nebo že „zvěstoval trojí království“ (Říši světla, Říši tohoto světa a Říši věčně temné přírody). Významný staročeský alchymista B. Rodovský z Hustiřan měl za to, že Hermes Trismegistos dokázal rozdělit věci podle jejich původů do tří základních tříd: minerální, vegetabilní a animální.⁹⁴

⁹¹ Bor, D. Ž.: 1990, s. 83 – 84

Tyto sloupky měli navštívit jak Pythágoras, tak Platón a vědění, které z těchto sloupů nabyli, využili ve svých teziích a systémech.

⁹² Fowden, G.: 1993, s. 24

⁹³ Bor, D. Ž.: 1995, s. 17 – 18.

⁹⁴ Bor, D. Ž.: 1995, s. 17.

S originálním výkladem, který může poukazovat na vlastní genesi osoby Herma Trismegista, přišel také český hermetik Petr Kohout (Pierre de Lasenic), podle jehož domněnky totožné jméno Hermes nesli tři geniální jedinci: Thovt, Henoch, a Thot.⁹⁵

Ebeling⁹⁶ zmiňuje text ze 3. století př. n. l. údajně napsaný jedním z egyptských kněží (Manéthónem), ve kterém se hovoří, že egyptský Thovt měl být prvním nositelem jména Hermes a před potopou své vědění zaznamenat do hieroglyfů. Druhý Hermes, syn Agathodaimóna a Tatův otec, tyto texty přeložil do řečtiny a uložil v chrámech. Fowden⁹⁷ tuto tradici navíc doplňuje o poznatek, že se jednalo o otce a syna a cituje jeden z hermetických textů (*Asklepius*), kde Hermes Trismegistos odkazuje k hrobu svého otce a jmenovce Herma v Hermopoli, „města, kde byl (otec) narozen a které bylo po něm pojmenované“.

3. 3. 1 Spisy Herma Trismegista

Pokud si nejsme jisti, kdo nebo co všechno byl vlastně Hermes Trismegistos, jaký máme zaujmout postoj ke spisům, jehož autorství se mu připisuje? Ebeling neváhá označit spisy Herma Trismegista za

⁹⁵ Bor, D. Ž.: 1990, s. 82.

⁹⁶ Ebeling, F.: 2009, s. 20.

⁹⁷ Fowden, G.: 1993, s. 29.

„pseudepigrafa, neboť je jejich domnělý autor nikdy nenapsal“.⁹⁸ K dějinám hermetismu proto počítá všechny spisy, které „výslovně poukazují k Hermovi Trismegistovi jako jeho autorovi nebo jsou mu prisouzeny implicate“.⁹⁹ V tomto pojetí tak nevzniká prostor pro padělky nebo nějaké pseudohermetické texty, ale naopak se hermetická knihovna v průběhu staletí neustále rozšiřuje a proměňuje.

Spisy Herma Trismegista jako hermeneutická literatura nejsou formálně ani obsahově uceleným souborem. Nacházíme zde teologicko-filosofické naučné dialogy, astronomické traktáty, alchymické receptury či rituální magické návody.¹⁰⁰ Za zcela výchozí, ve smyslu pramenné literatury hermetismu, uveďme alespoň některé z historicky nejstarších a ideově stěžejních. Tyto spisy obecně vycházejí z egyptského prostředí, ale sdělení v nich obsažené je universální.

3. 3. 1. 1 Smaragdová deska

Smaragdová deska Herma Trismegista je přímo Hermovi připisována a jde o krátký literární útvar, který se v odlišných verzích již od antických dob překládá do mnoha jazyků. Ačkoli byly překlady převážně pořizovány z latiny, nejstarší známý exemplář je arabský a zřejmě existuje více těchto textů, které se od sebe vzájemně liší.¹⁰¹

Původ Smaragdové desky je opředen mnoha legendami. Měla ji nalézt například Abrahamova žena Sára v rukou mrtvoly samotného Herma několik století po potopě světa nebo dle Alberta Velikého ji při svých válečných taženích objevil Alexandr Veliký v Hermově hrobě.¹⁰² Za jednoho z jejích prvních interpretů bývá považován anglický mnich Hortulanus (Garlandius), který překlad a komentář Smaragdové desky

⁹⁸ Ebeling, F.: 2009, s. 22.

⁹⁹ Ebeling, F.: 2009, s. 22.

¹⁰⁰ Ebeling, F.: 2009, s. 27.

¹⁰¹ Nakonečný, M.: 1994, s. 34.

¹⁰² Nakonečný, M.: 1994, s. 13.

připojil jako dodatek ke své knize *Compendium Alchymiae* z roku 1040 n. l.¹⁰³

Tento spis je jediným přímým dokumentem, který byt' v symbolech, obsahuje základy staroegyptského esoterismu. Esoterická moudrost starého Egypta byla již tradičně připisována bohu Thovtovi, bez jehož vědění nic nemohlo být udáno mezi bohy a lidmi. Pro tuto svou výsadu byl nazýván „Tajemný“ nebo „Neznámý“.¹⁰⁴ Za základní sdělení Smaragdové desky a potažmo i celého hermetismu je považována první teze: „Jest pravdivé, jest jisté, jest skutečné, že to, co je dole, jest jako to, co je nahoře, jest jako to, co jest dole, aby dokonány byly divy jediné věci“¹⁰⁵, z níž vychází pojetí člověka a světa jako analogie mikrokosmu a makrokosmu, které jsou vzájemně propojené. Na toto myšlenku navazuje předpoklad, že všechno má společný duchovní původ.

Teze Smaragdové desky se zejména v období středověku stala základem a východiskem pro alchymisty při tvoření jejich *Opus Magnum*. Především v renesančním hermetismu byla „pokládána za shrnutí alchymického či obecně hermetického pohledu na spojitosti světů v jediném duchovním a zároveň tělesném celku“.¹⁰⁶

Postupem času se od upustilo od fyzického výkladu a byl kladen důraz na její spirituální odkaz, vzkříšení lidského ducha¹⁰⁷, respektive proces transmutace není vnímán jako změna neušlechtilého kovu v ušlechtilý, ale jako proměna člověka ve vyspělou duchovní bytost.

Jelikož je text Smaragdové desky naprosto stěžejním dokumentem, který v průběhu staletí ovlivnil všechny následující nauky i hermetická hnutí, uvádím jej v plném rozsahu v překladu českého hermetika Pierra de Lasenice z roku 1936, jehož překlad a esoterní výklad patří k nejhlubším ve světové literatuře¹⁰⁸:

¹⁰³ Nakonečný, M.: 1994, s. 37 – 38.

¹⁰⁴ Fowden, G.: 1993, s. 23.

¹⁰⁵ Překlad Pierre de Lasenice.

¹⁰⁶ Štampach, I.: 2004, s. 85.

¹⁰⁷ Nakonečný, M.: 1994, s. 7.

¹⁰⁸ Nakonečný, M.: 1994, s. 47.

- Jest pravdivé, jest jisté, jest skutečné, že to, co jest dole, jest jako to, co jest nahoře a to, co jest nahoře, jest jako to, co jest dole, aby dokonány byly divy jediné věci.
- A jako všechny věci byly učiněny z jediného, za prostředkování jediného, tak všechny věci zrodily se z této jediné věci přizpůsobením.
- Slunce jest jeho otcem, měsíc jest jeho matkou, vítr nosil jej ve svých útrokách, země jest jeho živitelkou.
- On jest otcem universálního telesmatu celého světa.
- Jeho síla jest celá, když byla proměněna v zemi.
- Oddělíš zemi od ohně, jemné od hrubého, opatrně a nanejvýš moudře.
- On vystupuje od země k nebi a zase znova sestupuje z nebe na zemi a přijímá sílu věcí hořených i dolejších.
- Takto budeš mít slávu celého vesmíru; veškerá hmota prchne před tebou.
- Tu sídlí síla, ze všech sil nejmocnější, která překoná každou jemnou věc a pronikne každou věc pevnou.
- Takto stvořen byl vesmír.
- Odtud vzejdou přizpůsobení podivuhodná, jichž způsob jest zde.
- Proto jsem byl nazván Hermes Trismegistos, maje tři části filosofie celého vesmíru.
- Co jsem pověděl o magisteriu slunce, jest úplné.

3. 3. 1. 2 Corpus Hermeticum

Již helénské době bylo zvykem spojovat hermetické spisy do větších ucelených sbírek, jak je například vypočítává Klement Alexandrijský pod názvem 36 Hermových knih.¹⁰⁹ Ve 3. století n. l. byl sestaven soubor dialogů mezi učitelem Hermem Trismegistem a jeho synem Tatem či jeho

¹⁰⁹ Ebeling, F.: 2009, s. 26.

žákem Asklépiem. Tato sbírka byla dokončena krátce před uznáním křesťanského náboženství a "v období končící náboženské plurality v Římské říši se ho ujali orientovaní intelektuálové spíše na okraji tradičních náboženských směrů".¹¹⁰

Corpus Hermeticum se skládá z dílčích traktátů a knih. Překladaelé či jejich komentátoři se ne vždy shodují v počtu jednotlivých částí, včetně názvů a jejich pořadí. Podle Ebelinga je Corpus Hermeticum souborem 18 traktátů, "které byly tradovány v byzantských rukopisech 14. až 16. století ... a jejich shrnutí do jednoho souboru je snad až dílem byzantských redaktorů".¹¹¹ Naopak Nakonečný ve své knize Smaragdová deska vyjmenovává 14 částí souboru Corpus Hermeticum.¹¹² Nicméně většina autorů se shoduje v tom, že první spis souboru je *Poimandres/Poemandres*, tj. Pastýř člověka.

O širší zpřístupnění díla Corpus Hermeticum ve středověké Evropě vděčíme mnichovi Leonardu da Pistoia, který v polovině 15. století spis předal Cosmu Medici, jenž ho následně nechal přeložit do latiny. K tomuto latinskému překladu byly během následujících desetiletí přidávány další části.¹¹³

Předmětem spisu Corpus Hermeticum, zvláště pak v jeho prvním spisu, je kosmologie a antropologie, které se opírají o společnou teologickou koncepci. "Svět se sestává ze dvou polárních principů: z matérie světa temnoty a chaosu, "vlhké přirozenosti"; a ze světla, pořádajícího principu, Boha, respektive Božského ducha. Ze spojení polárních protikladů povstal člověk i kosmos".¹¹⁴ Člověk má za úkol poznat sebe sama, svou přirozenost, duchovní i tělesnou a zaujmout k ní odpovídající vztah. V závěru je na čtenáře apelováno, aby vědění, kterého se mu dostalo, šířil do světa.¹¹⁵

¹¹⁰ Štampach, I.: 2004, s. 84.

¹¹¹ Ebeling, F.: 2009, s. 26.

¹¹² Nakonečný, M.: 1994, s. 17.

¹¹³ Nakonečný, M.: 1994, s. 19.

¹¹⁴ Ebeling, F.: 2009, s. 29.

¹¹⁵ Ebeling, F.: 2009, s. 28.

Nakonečný¹¹⁶ shrnuje, že za nejvíce oceňovanou částí spisu obecně bývá považována jeho 13. část, Hermova rozprava se svým synem Tatem o regeneraci člověka. Obsahuje popis hlavního cíle hermetického hledání a to návod na transmutaci člověka k jeho duchovní, kvalitativně lepší, přeměně. K. -W. Tröger dokonce tuto část traktátu označuje jako klíčovou a dle jeho názoru se nejvíce obsahem přibližuje Smaragdové desce, neboť podává návod ke znovuzrození v Bohu.

3. 3. 1. 3 Asclepius

Spis *Asclepius*, stejně jako *Corpus Hermeticum* obsahuje filosofickou moudrost. Vznikl pravděpodobně ve 2. až 3. století a nejlépe se dochoval v latinském překladu. Původní název byl řec. *Logos teleios*, lat. *Sermo perfectus* čili Dokonalé učení.¹¹⁷

V tomto spisu vystupují učedníci, kteří plni očekávání touží od svého učitele slyšet tajemství, které jim pomůže transformovat jejich životy. Na rozdíl od misijního požadavku, který je vysloven ve spisu *Poimadres*, Mistr trvá na zachování tajemství a kromě těchto tří žáků (*Asclepius*, *Tat* a *Hammon/Ammón*) nikomu jinému není dovoleno slyšet tuto rozpravu. Sám *Hammon*, který vstupuje do této vybrané společnosti později, tak zdůrazňuje, že posluchač pouze dostatečně připravený může být přijatý do kruhu, kde se hovoří o hlubokých tématech.¹¹⁸ Tato uzavřenost jako by byla dědictvím antických mystérií a i v budoucnu bude z rozličných důvodů charakteristickým prvkem mnohých hermetických společností.

Postava *Acslépie* byla v Řecku velmi uctívána a ztotožňována s egyptským *Imhotepem*. Jedná se patrně o nejstarší a nejznámější zbožštěnou osobu ve starém Egyptě. *Imhotep*, který žil v době 3. dynastie za vlády krále *Necericheta Džosera*, zastával vysoké státní posty a již za života proslul

¹¹⁶ Nakonečný, M.: 1994, s. 19.

¹¹⁷ Ebeling, F.: 2009, s. 26.

¹¹⁸ Salaman, C.: 2007, s. 12.

svou moudrostí. Později se stal důležitým přímluvcem u "vyšších" božstev a zejména léčitelem.¹¹⁹

Snad právě pro toto léčitelské umění byl ztotožňován s řeckým Asklépiem, který byl jako Apollónův syn bohem lékařů a léčitelství. Asklépios dokázal vyléčit všechny nemoci, ale navracel také život zemřelým, čímž si však rozhěval hromovládného Dia, neboť tím porušil řád stanovený na zemi a byl sražen jeho bleskem.¹²⁰

Podle Salamana¹²¹ je Asclepius vystupující ve stejnojmenném spisu vnukem proslulého Asclépie, který byl prvním mimořádným lékařem starověku a který se po své smrti stal bohem.

Sdělení, které se prolíná celým spisem Asclepius je zakotveno v paradoxu, že veškerá mnohočetnost (rozmanitost) je ve skutečnosti jednotou: Svět je jeden, duše je jedna, Bůh je jeden.¹²² Zcela zásadní je potom Hermovo vidění člověka, ve kterém je obsažena bipolarita jako božského ducha a temné matérie. Lidské tělo zde však není vůbec nic opovrženého. Člověk (sestavující z duše a těla) "musí v obou oblastech své bytosti splnit různé úkoly: ve svém těle se má starat o svět, o krásné uspořádání, kosmos; svým duchem má chválit a velebit Boha za dobré ustrojení všeho bytí".¹²³ Myšlenka sebezdokonalování, která byla sdělena v Corpus Hermeticum, je v díle Asclepius více a podrobněji propracována.

Můžeme říci, že dějiny „pramenné“ hermetické literatury (tedy spisy, které jejichž autorství je přímo připisováno Hermu Trismegistovi) končí v 19. století. Zlomový okamžik nastal se vznikem vědecké egyptologie, která dala hermetismu nové základy. Nález tzv. Rossetské desky při Napoleonově tažení do Egypta v roce 1799 a její rozluštění J. – F. Champollionem způsobilo, že badatele již mohli při studování egyptské kultury čerpat z hieroglyfů a nebyli již odkázáni na zprostředkované a často také zkreslené poznatky antických autorů.¹²⁴ A přestože v hieroglyfech

¹¹⁹ Janák, J.: 2005, s. 97.

¹²⁰ Kun, N., A.: 1976, s. 52.

¹²¹ Salaman, C.: 2007, s. 12.

¹²² Salaman, C.: 2007, s. 12.

¹²³ Ebeling, F.: 2009, s. 31.

¹²⁴ Ebeling, F.: 2009, s. 171.

doposud nebyl nalezen žádný text, který by přímo k Hermovi Trismegistovi vztahoval, je odkaz staroegyptského vědění neoddělitelnou součástí dějin hermetismu.

3. 3. 2 Hermes Trismegistos a jeho odkaz

Hermes Trismegistos, tento legendární Egyptský mudrc, po sobě zanechává rozsáhlou esoterickou moudrost a poukazuje na lidskou touhu po hledání, zkoumání sebe sama i vesmíru. Hermes Trismegistos tak bývá považován za smrtelníka, který obdržel zjevení z božského světa a nakonec sám

dosáhne nesmrtelnosti skrze sebe-očistění, ale zůstává mezi lidmi, aby jim odhalil tajemství božského světa.¹²⁵

Salaman důležitost Herma Trismegista spatřuje v nekonečných zdrojích jeho učení více než v pokynech, které zde zanechal pro spirituální život každého z nás. "Některé pasáže v Hermových spisech mohou být přečteny během několika sekund a po zbytek života o nich lze přemýšlet. Nejlepší způsob, jak posuzovat sdělení Herma Trismegista, je zamyslet se nad tím, co nám říká."¹²⁶

Podle Herma Trismegista bylo pojmenováno esoterního učení, hermetismus.

4 Hermetismus

Hermetismus obecně platí za myšlenkový, spirituální směr, který má kořeny ve starověkých kulturách, z nichž čerpá především esoterické vědění, které je vnitřní, utajené nebo skryté. Cesta k tomuto poznání vede

¹²⁵ Fowden, G.: 1993, s. 28.

¹²⁶ Salaman, C.: 2007, s. 47.

přes "zasvěcení, změnu mysli a života; jeho jazykem jsou zejména symboly a obrazy (podobnosti, mýty)".¹²⁷ Pro G. F. Creuzera¹²⁸ je hermetismus označením pro všeobecnou moudrostní tradici, která začíná védami, svatými knihami védského a hinduistického náboženství sepsanými v sánkrtu a pokračuje v tradici staroegyptské.

V návaznosti na starověké/antické tradice vznikly v hermetismu praktické disciplíny: alchymie, magie a astrologie. Tyto disciplíny nápadně spadají do božské působnosti Thovta i Herma (potažmo Herma Trismegista) a nabízejí nám tak, obvykle skrze nějaký tvořivý nebo proměnný proces (nebo také podobou analogií), proniknutí k onomu žádoucímu vědění, jež nám jinak zůstává skryto. Všechny tyto hermetické vědy mají podle Ebelinga „společný teologicko-filosofický základ: „jednota duchovně-božského utváří mnohost pozemských jevů, takže všechny fenomény v božské i pozemské sféře jsou navzájem spojeny.“¹²⁹

K těmto disciplínám byly v období pozdního humanismu přiřazeny ještě kabala (kabala křesťanská) a tarot.

Nakonečný¹³⁰ stručně shrnuje učení hermetismu do tří znaků: „pantheismus, panpsychismus či hylozoismus (vše je živé a svým způsobem oduševnělé) a transcendentalismus (skutečnost není omezena hranicemi naší zkušenosti, tzn. vědecko-empiricky chápaného času, prostoru, věcí a jevů)“.

Kozák se ve své knize *Hermetismus, tajné nauky starého Egypta* cituje Jeana-Pierra Mahé, který „charakterizoval hermetismus nikoli jako filosofickou soustavu, ale duchovní cestu.“ Tento popis je skutečně velmi výstižný, neboť „hermetismus zcela postrádá prvky dogmatismu a vysoce přesahuje jakékoli náboženství či filosofii“.¹³¹

¹²⁷ Štampach, I.: 2004, s. 85.

¹²⁸ Ebeling, F.: 2009, s. 173.

¹²⁹ Ebeling, F.: 2005, s. 47.

¹³⁰ Nakonečný, M.: 2004, s. 100.

¹³¹ Kozák, J.: 2002, s. 60.

4. 1 Hermetické disciplíny

Slovo *hermetický* se v dnešní používá ve smyslu neprodyšný, uzavřený nebo vzduchotěsný. Původ tohoto slova je odvozován od tajemného hermetického uzávěru Nádoby Umění. Tuto nádobu používali alchymisté, praví adepti, při svých mocných arkánách.¹³² Při zapisování svých pracovních postupů se vyjadřovali pouze symboly, metaforami či podobenstvími.¹³³ Tak totiž mohli tyto postupy následně číst pouze stejně vzdělaní lidé, kolegové z oboru. V tomto procesu můžeme spatřovat kořeny kryptografie, tj. nauka o šifrách.¹³⁴ Takto bylo docíleno ochrany výrobních postupů, ale také zamaskování případných neúspěchů před veřejností nebo mecenáši, kteří často tyto "pokusy" sponzorovali. Současně docházelo ke zmatení konkurenčních badatelů.¹³⁵ Četba úmyslně zašifrovaných traktátů také představovala jakousi iniciační zkoušku, během které byly cíleně mobilizovány intelektuální i duševní schopnosti učedníka.¹³⁶

Všechny hermetické disciplíny spojuje nutnost určitého stupně připravenosti, bdělosti jejich adeptů (nejen co se týče vědomostních znalostí, ale také duchovní vyzrálosti). Podmínku tohoto postupného zasvěcování shledáváme i ve starověkých mystériích a stejně tak přistupuje Hermes ke svým žákům. V hermetickém prostředí se nesetkáme s urychlenými procesy, kdy budeme jednoduše zasvěceni do mystérií a získáme tím příjemný posmrtný život.

Tato podmínka byla zřejmě stanovena jednak pro to, aby tak byli odrazení zájemci, kterým jde jenom o zisk (ať už v podobě zlata, vědění nebo moci) a patrně také proto, že dlouhodobou přípravou adept snáže vstřebá ohromné množství informací a hloubku vědění, je schopen je sám v sobě zpracovat, aniž by mu to nějak ublížilo. Jakékoli hermetické bádání či cesta by se tedy mělo konat v podobném duchu, v jakém se svými

¹³² Arkána je v prostředí alchymie chápána jako lék k hojení nemocí.

¹³³ Bor, D. Ž.: 1995, s. 46.

¹³⁴ Další šifrovací metody byly používány ve spolupráci s kabalistickými naukami.

¹³⁵ Bor, D. Ž.: 1995, s. 47.

¹³⁶ Alleu, R.: 2005, s. 36.

učedníky hovoří Hermes ve spisu *Asclepius*, jehož četba „navozuje atmosféru intenzivního zanícení a očekávání“.¹³⁷

„Než alchymista s bázní, pokorou a zároveň vírou ve vítězství přistoupí k dílu, dlouhá léta studuje, připravuje se...středověcí adepti Královského umění toto vše popsali ve svých knihách jako svoji vlastní cestu: jedine vytrvalost a neochvějná víra, že cílem je cesta – a ne zlato a prodloužení života, korunují dílo“.¹³⁸

Myslím si, že cíl a myšlenka, se kterou jsou jakékoli esoterní nauky prováděny, je zcela zásadní. Esoterismus totiž bez svého duchovního základu a naplnění, poklesá na pouhé magické praktiky¹³⁹ a v tom případě se pak jedná o okultismus.

Zde je potřeba zdůraznit, že symbolika mysterií, která se objevuje v různých náboženstvích napříč staletími, by měla být vždy předávána společně s výkladem, aby neupadlo v zapomnění proč se ty které rituály při ceremoniích a obřadech provádějí. Potom by totiž byly pouhou bezobsažnou formou a vytratila by se síla proměny skrze prožitek.

4. 1. 1 Alchymie

Alchymie je označována za říši Královského umění, kterou podle tradice založil Hermes Trismegistos. Údajně měl zaznamenat veškerá tajemství své vědy na Smaragdovou desku.¹⁴⁰ Jak již bylo řečeno, cílem tzv. Velkého díla (*Opus magnum*) je "transmutace, tedy přeměna neušlechtilého kovu, např. olova ve zlato. Prostředkem k tomu má být kámen mudrců (či filosofů)".¹⁴¹

V hermetickém prostředí je alchymie vnímána jako práce s přírodními substancemi. Nakonečný shrnuje tento alchymistický proces (duchovní

¹³⁷ Salaman, C.: 2007, s. 11.

¹³⁸ Bor, D. Ž.: 2004, s. 89 – 90.

¹³⁹ Vojtíšek, Z.: 1998, s. 15.

¹⁴⁰ Jahn, J. V.: 1993, s. 6.

¹⁴¹ Štampach, I.: 2004, s. 85.

transmutaci), který je "v podstatě osvobozením se od neautentického bytí, je založen na návratu k původnímu autentickému bytí a je v tomto smyslu tedy procesem reintegrace ... V tomto smyslu je transmutace symbolickou smrtí a symbolickým vzkříšením".¹⁴² Procesy, které probíhají v nádobách tak představují, ale i podněcují, vnitřní přeměnu prostřednictvím moudrosti. "Zlato pak symbolizuje zušlechtěnou tělesnost nebo duchovní záři".¹⁴³ Bor pak považuje pravou alchymistickou proměnu za „otevření, purifikaci, excitaci, exaltaci a vposled transmutaci vrtkavého lidského srdce v ryzí a nedocenitelné *zlaté srdce*".¹⁴⁴

V Českých zemích alchymie zažila svůj zlatý věk v době Rudolfa II, kterého Jahn neváhá titulovat jako "nového Herma Trismegista" díky němuž "zasvěcenci této nauky tajemné putovali tehdy do Prahy jako druhdy křižáci k Jerusálému".¹⁴⁵

Ke konci 19. století zažila alchymie období očeřování, když byli alchymisté obviňováni, že své spisy schovávají za jména jiných, třeba již mrtvých učenců. Toto "skrývání" za cizí jména mělo několik důvodů: učedník tak vzdával hold svému mistrovi, stejně tak jako hermetičtí filosofové při spisování nových děl uváděli jako autora samotného Herma Trismegista, čímž šířili jeho slávu a odkaz.¹⁴⁶ A dále, "pseudepigrafické spisy mohou totiž nepravým jménem autora naznačovat, v jakém duchu je třeba knihu číst. Praví Adepti nic neponechávají náhodě. Žijí, pracují a píší *sub-rosae*, skrývajíce nejpravdivější tajemství: člověka s Bohem".¹⁴⁷

Ačkoliv byly při alchymistických experimentech objeveny různé technologické postupy, není na místě alchymii označovat jako prvotní formu chemie nebo její předchůdkyni. I nyní se vyskytují alchymistické dílny, které se dnes zaměřují "spíše na *spagyrii*, v níž původně šlo o vytvoření *panacea* (všeléku) nebo elixíru života".¹⁴⁸ Podle Alleau je

¹⁴² Nakonečný, M.: 1994, s. 66.

¹⁴³ Štampach, I.: 2004, s. 85.

¹⁴⁴ Bor, D. Ž.: 2004, a. 90.

¹⁴⁵ Jahn, J. V.: 1993, s. 7.

¹⁴⁶ Bor, D. Ž.: 1995, s. 47. Např. také proslulá česká pěvkyně Ema Destinová, původním jménem Kittlová, ve své pěvecké kariéře nesla příjmení své učitelky.

¹⁴⁷ Bor, D. Ž.: 1995, s. 47.

¹⁴⁸ Štampach, I.: 2004, s. 86. I dnešní spagyrik respektuje živlové charakteristiky látek a tři principy tradičně reprezentované solí, sírou a rtutí.

právě spagyrie, jako umění oddělovat a spojovat, "pozitivní a bezpečný pramen moderní chemie, která se rozvíjí od 17. století, vycházejíc z lékařských a farmaceutických *iatrochemických* výzkumů, tedy z aplikace chemie na léčbu nemocí".¹⁴⁹

4. 1. 2 Magie

Magie je souhrn úkonů (např. tanec, symbolické posunky, vyslovování kouzelných formulí atp.), jimiž je možné ovládat ať už ku prospěchu nebo ke škodě neosobní božskou sílu (*mana*).¹⁵⁰ Klasičtí autoři starověkého Řecka, kteří psali o starém Egyptě, uvěřili, že hieroglyfy slouží jako symboly k zapisování a uchování tajných nauk. Ve světle tohoto omylu, který byl způsobený špatnou orientací v démotickém a hieroglyfickém písmu, tak považovali Egypťany za "masové producenty magických textů. amuletů a zaříkadl".¹⁵¹

Štampach¹⁵² třídí magii na několik druhů podle její funkce. Magie mantická (zvědná) poznává nedostupné (minulé, budoucí, skryté) věci a události, které nemůžeme postihnout běžnými smysly ani rozumem. Magie operativní, která chce ovlivňovat skutečnost a magie spekulativní, která si klade filosofické a spirituální cíle. Magie jako hermetická disciplína však slouží spíše rozvoji ducha a jako "alternativní kontakt se skutečností"... "Mág rozvíjí své schopnosti v podstatě metidativní praxí, v níž klade důraz

¹⁴⁹ Alleau, R.: 2005, s. 64.

¹⁵⁰ Encyklopedie antiky, 1973, s. 358.

¹⁵¹ Johnson, P: 2005, s. 235

¹⁵² Štampach, I: 2004, s. 86.

na vůli a imaginaci. Celá jeho praxe může zůstat mentální magií, ale často je ve hře i magie ceremoniální. Obvykle se nepřipisuje účinnost obřadům samotným, ale má se za to, že podporují vůle a představivost, které zůstávají hlavními činiteli."¹⁵³

Magie se v průběhu staletí praktikovala vždy, často vnímána také jako čarodějnictví nebo kouzelnictví, individuálně nebo v menších či větších skupinách. Nakonečný však před formou čisté praktické evokativní formy magie varuje. Tato, v podstatě praktická metapsychologie, vychází z „paměti živočišného druhu *homo sapiens*, stimuluje hluboké animální vrstvy této paměti, jejímž důkazem jsou instinkty, podle Junga také archetypy... Jako taková je to velmi riskantní praxe, která přivedla řadu lidí do psychiatrických léčen a k tragickému životnímu konci“.¹⁵⁴

Existují však i magické řády, které postupně uvádějí zájemce do praxe ceremoniální magie za předpokladu osobního rozvoje. Magické řády zdůrazňují egyptské kořeny a na rozdíl od jiných odvětví hermetismu většinou svou praxi nepropojují s křesťanstvím.¹⁵⁵

4. 1. 3 Astrologie

Astrologie, stejně jako magie, je nauka s dalekosahajícími historickými kořeny. Nebeská tělesa záhy počala být spojována s astrálními božstvy, která v polyteistickém náboženství patřila k nejmocnějším v panteonu. Tak vznikla všeobecně rozšířená víra v "nebeská znamení" (dobrá a zlá), která byla sestavována do sbírek, později také skutečných horoskopů, které tvořily základní náboženské texty o boží predestinaci.¹⁵⁶

Astrologii, která je sestrou astronomie, hvězdářstvím zabývajícím se pohybem vesmírných těles, lze považovat za "zjevně úspěšný pokus o vytvoření komplexní řady logických a spolehlivých souvztažností mezi

¹⁵³ Štampach, I.: 2004, s. 86.

¹⁵⁴ Nekonečný, M.: 2004, s. 100.

¹⁵⁵ Štampach, I.: 2004, s. 87.

¹⁵⁶ Encyklopedie starověkého Předního východu, s. 39.

pozorovanými pohyby jasných zdrojů světla na obloze - Slunce, Luny, planet a hvězd - a rovněž tak postžitelnými sledy změn, které se odehrávají v biosféře a především pak v životě lidských bytostí".¹⁵⁷ V této definici spatřujeme podobenství o lidském mikrokosmu a vesmírném makrokosmu. Tyto "zdánlivé pozice nebeských útvarů a niterné události však nejsou spojeny jako příčina a následek".¹⁵⁸

Dramatický průběh událostí ve 20. století (zejména 2. světová válka a u nás později i komunistický režim) zasadil slibně se rozvíjející astrologické komunitě těžkou ránu. Oživení nastalo s nástupem horoskopů do denního tisku.¹⁵⁹ Tato komerční forma astrologie však způsobila úpadek této disciplíny, kdy "odpadá náročná práce s výpočty a nákresy, ba není potřeba ani intuice, ani imaginace" a k sestavení horoskopu (dokonce i k jeho výkladu) postačuje počítačový software.¹⁶⁰ Takto bulvarizovaná forma astrologie navíc nemůže seriózně obstát v přímé konfrontaci s kritickým myšlením, které sebou přinesla novodobá věda. Podle slov J. Grygara se "úsilí jejich příznivců o jakousi postmoderní resuscitaci" zdá být "marné a popravdě docela směšné".¹⁶¹ Za této situace nelze na astrologii pohlížet jinak, než na disciplínu hermetismu, která předpokládá jistou úroveň přípravy, vyzrálosti a vnitřní intuice.

4. 1. 4 Kabala a tarot

Kabala byla původně esoterní nauka i praxe, v níž se "propojila židovská tradice výkladu biblických textů s novoplatonskými filosofickými podněty".¹⁶² V 16. století se mnoho renesančních hledačů obracelo k judaismu a jeho tradici. Tak se rozvinula kabala křesťanská, kterou

¹⁵⁷ Turnovský, P.: 2004, s. 91.

¹⁵⁸ Štampach, I.: 2004, s. 85.

¹⁵⁹ Turnovský, P.: 2004, s. 92.

¹⁶⁰ Štampach, I.: 2004, s. 85.

¹⁶¹ Grygar, J.: 2004, s. 99.

¹⁶² Štampach, I.: 2004, s. 86.

k hermetickým disciplínám zařadili například Johann Reuchlin nebo Paracelsus.

Kabalistické termíny se v hermetismu používají ke zobrazování principů ovládající mikrokosmickou i makrokosmickou podobu člověka.¹⁶³ Kabalistického Stromu života se používá jako symbolu vztahu mezi Bohem a člověkem.

Historický původ tarotu je nejasný. Jedná se o soubor 78 karet, z nichž se 22 nazývá jako velké arkány. Kromě toho, že se tyto karty využívají ke stejnojmenné hře, slouží v hermetickém prostředí k věštění a dále využívány k práci se symboly, znaky a čísly.¹⁶⁴

V současné době je kabala i tarot praktikována většinou esoterických skupin, které je používají spíše k meditaci, studiu a obřadům, než k předpovídání budoucnosti a jasnovidectví. "Obzvláštní síla tohoto systému spočívá v jeho používání symbolů, které jsou universálním jazykem, přímo instruuujícím podvědomí svou obrazovou moudrostí bez ohledu na jazykové rozdíly ... Původně byl vytvořen jako prostředek ke sdělování universálních zásad, týkajících se struktury, místa účelu Člověku v kosmu, prostřednictvím symbolů".¹⁶⁵

4. 2 Hermetická tradice a její inspirace starověkým Egyptem

¹⁶³ Bor, D. Ž.: 1990, s. 14.

¹⁶⁴ Štampach, I.: 2004, s. 86.

¹⁶⁵ Barrett, D. V.: 1998, s. 241.

Hermetická tradice sama sebe neváhá nestále okazovat ke starověkému Egyptu. Dlouho se v badatelských kruzích diskutovalo, zda patří hermetika svou podstatou k egyptskému náboženství nebo řecké filosofii, anebo zda je třeba ji spíše vidět v souvislosti s íránskými nebo gnostickými naukami. A. J. Festugiére zastává názor, že v hermetice jde především o formování řecko-helénských představ, které se utvářely v platónském duchovním prostředí a inspiraci starověkým Egyptem považuje pouze za nátěr. Po nálezů koptských spisů v hornoegyptském Nag Hamání byl však opět vyzdvihován přímý vztah staroegyptských představ a hermetiky. Proti Festugiérově pozici tak rozhodně stanul např. B. H. Stricker, který je naopak názoru, že hermetismus je v podstatě egyptský a jen svou formou patří k řecké filosofii.¹⁶⁶

Pokud pomineme absenci hmatatelných důkazů v podobě hieroglyfických textů, kde by se výslovně zmiňovalo jméno či nauka Herma Trismegista, je inspirace jeho postavy samotné nebo forma a koncepce jeho učení starověkým Egyptem naprosto nepopiratelná a v různé míře zkrátka k hermetické tradici patří.

Jak už bylo řečeno, hermetické spisy byly ve starověkém a raně křesťanském západním křesťanství málo známé, přesto však odkaz Herma Trismegista nebyl mrtvý. Uvedme alespoň odlišné pohledy dvou významných církevních otců.

Lactanius (260 – 317 n. l.) viděl Herma Trismegista jako hledajícího, který dlouho před křesťanskou érou, naprosto korektně psal o jediném Bohu, světě a jeho stvoření. Ani Svatý Augustin (354 – 430 n. l.) o hloubce Hermových slov nepochyboval a nijak mu neupíral mu autorství spisu Asklepius. Považuje jej však modláře.¹⁶⁷ Většina církevních otců tak obecně hermetické nauky, protože dokázaly řeckořímskému světu zprostředkovat křesťanství. Bylo to zřejmě rozšířená představa, že všechna egyptská a hermetická svědectví je třeba chápat symbolicky, otevřela široké možnosti interpretace pro sblížení křesťanství a hermetismu.¹⁶⁸

¹⁶⁶ Ebeling, F.: 2009, .s 50.

¹⁶⁷ Salaman, C.:2007, s. 34.

¹⁶⁸ Ebeling, F.: 2009, s. 82.

V závěru byzantských dějin před dobytím Konstantinopole Turky v roce 1453 a řada byzantských vzdělavců uprchla do Evropy, kam sebou přinesli množství platónských rukopisů. S Platónovými texty zpřístupnil řeckou předlohu hermovského souboru západního světa byzantský učenec Geórgios Gemistos Pléthón (1355 – 1452), na jehož podnět v roce 1459 založil Cosimo Medici Akademii, která byla chápána jako obnova Academie Platónovy. Později se v době renesance myšlenky obsažené v hermetických spisech staly základem pro tehdejší pojetí přírodní vědy.¹⁶⁹

Mezi nejvýznamnějšími představiteli hermetismu v období humanismu můžeme řadit učence Cornelia Agrippa von Nettesheim (1486 – 1535) a především postavu Philippa Aureola Theophrata Bombasta von Hohenheoima (1493 – 1541) – alchymistu a lékaře, který je proslulý pod jménem Paracelsus.

V 17. století pro hermetické vnímání světa není mnoho prostoru, neboť nastupuje nové pojetí vědy, která potřebuje „důkaz“. K oživení hermetismu pak dochází až v 19. století především zásluhou francouzského teoretika magie Eliphase Léviho (vlastním jménem Alphonse Louis Constant; 1810 – 1875), jehož práce *Dogma a rituál vysoké magie* se stala klasickým dílem novodobé magie. Žákem Eliphase Léviho byl Gérard Encausse (1865 – 1916), který je známý pod jménem Papus především jako zakladatel martinismu (viz níže).

4. 2. 1. Rosikrucíáni

Jeden z nejzřetelnějších a nepřetržitých projevů hermetismu jsou rosikrucíáni. Tento fenomén bývá někdy neprávem zařazován mezi sekty. Rosikrucíánství, ač není samo o sobě vlastně náboženstvím, obsahuje mocné náboženské ideje. Jsou zde jasná spojení a vazby mezi jinými duchovními směry, např. s mystickou stránkou svobodného zednářství, alchymií, hermetickou filosofií, teosofií a esoterickým křesťanstvím.

¹⁶⁹ Štampach, I.: 2004, s. 84.

Některé odnože rosikrucianství mohou být uzavřenější než jiné a členství v nich je vyhrazeno např. pouze svobodným zednářům vyššího stupně.¹⁷⁰

Název tohoto hnutí se odvozuje podle jména jeho zakladatele Christiana Rozenkreutze, který bývá některými pokládán za historickou osobu žijící v letech 1378 – 1484, žijící úctyhodných 106 let. Jako „skutečná“ postava Rozenkreutz podniknul daleké cesty, při kterých také navštívil Severní Afriku včetně Egypta a Blízký východ. Na těchto cestách byl zasvěcen do různých okultních a magických nauk. Po svém návratu v roce 1459 v Německu pak založil tajné bratrstvo, dnešní rosikrucianský řád.

Podle jiné verze byla osobnost Christiana Rozenkreutze vytvořena na přání vedení rosikrucianského řádu jedním z jeho členů Johannem Valentinem Andreou v 17. století. Vytvořením tohoto symbolického mýtu tak měly být světu vyjeveny některé pravdy a rozšířeny ideály rosikrucianství.¹⁷¹

Základní teze rosikrucianství jsou obsaženy ve třech manifestech z počátku 17. století.¹⁷² První z nich, *Famma Fraternitatis Rosae Crusis* (Pověst o založení bratrstva růžového kříže), odhaluje existenci Řádu Růže a Kříže. Obrací se k politickým či náboženským osobnostem a vědcům a současně vyzývá k jakési universální reformě. Ze spisu je patrná nespokojenost s tehdejší evropskou situací. Druhý manifest *Confessio fraternitatis* (Vyznání bratrstva) pak přímo prorockým způsobem vyzývá k regeneraci člověka i společnosti skrze filosofii bratrstva. Apeluje především na vědce, kteří chtějí pro řád pracovat a přispět tak ke štěstí celého lidstva.

Třetí z manifestů, *Chymická svatba Christiana Rozenkreutze*, je psaný v jazyce symbolů. Vypráví o sedmidenní iniciační pouti, která se ponejvíce odehrává na tajemném hradě, kde má dojít ke svatbě krále s královnou. Tento příběh je vlastně alegorické vyprávění vlastně o

¹⁷⁰ Barrett, D. V.: 1998, s. 234.

¹⁷¹ Tycho, A. P.: 2001, s. 175.

¹⁷² Někdy bývá jejich autorství připisováno již zmiňovanému J. V. Anderaovi.

duchovní cestě, jež vede každého zasvěceného ke spojení jeho duše/nevěsty s Bohem/ženichem, tzn. duchovní cestě, která vede k osvícení.¹⁷³

Základem rosikrucianství je tedy snaha učeného člověka přinášet světu dobro prostřednictvím vědy a své vnitřní proměny, která se projeví v nezištném působení na ostatní.¹⁷⁴ A právě tento cíl mají rosikruciani společný s řádem svobodných zednářů.

Symbolika růže a kříže hraje v řádu velikou úlohu, která však nemá, jak by se mohlo na první pohled zdát, s křesťanstvím nic společného. Každá odnož má však tyto základní symboly upravené či doplněné podle své vlastní věrouky. Ve své podstatě však vodorovný a svislý trám kříže představuje kosmickou (božskou) sílu (ebergii) a energii hmoty. Z průsečíku pak vyrůstá růže jako znovu rozvíjející se duše člověka.

Zájem o rosikrucianství vzrostl zejména na angloamerické půdě 19. století. V současnosti je rosikrucianské hnutí rozdrobeno mezi několik organizací. Největší z těchto organizací je A.M.O.R.C.¹⁷⁵, která vznikla na začátku 20. století a byla založen dr. H. Spencerem Lewisem. Ten tvrdil, že kořeny rosikrucianského řádu sahají až k faraonovi Amenhotepovi IV. Achnatonovi a datem jeho panování tak započal rosikrucianský letopočet (tzn., že nynější rok 2012 je rokem 3365).¹⁷⁶

A.M.O.R.C je známý tím, že své učení široce propaguje pomocí korespondenční metody, kdy jsou členům řádu rozesílány malé monografie a ti se tak mohou vzdělávat a vykonávat praktická duchovní cvičení bez osobního kontaktu se svými spolubratry. Po tomto průpravném období obdrží člen návod k rituálu, jímž se sám iniciuje a může dále pokračovat ve studiu. Až po několika těchto etapách (zkouškách trpělivosti) je člen zván do chrámu a zasvěčován do jednotlivých chrámových stupňů.¹⁷⁷

V současné době A.M.O.R.C. sám sebe označuje za nenáboženské a nepolitické společenství mužů a žen, které uplatňuje svoji působnost nejen

¹⁷³ AMORC.CZ [online]. 2006 [cit. 25. 5. 2012] Manifest. Dostupné z <http://www.amorc.cz/positio.htm>.

¹⁷⁴ Barrett, D., V.: 2003, s. 21.

¹⁷⁵ Ancienit ans mystical order Roseae crucis (Starý mystický řád růže a kříže).

¹⁷⁶ Tycho, A. P.: 2001, s. 176.

¹⁷⁷ Štampach, I.: 2003, s. 8.

v duchovním sebezdokonalování, ale také na poli tzv. spirituální ekologie. Příroda je vnímána jako „nejnádhernější z chrámů“ a naše planeta je ztělesnění spirituálních, vesmírných a přírodních božských zákonů. A podle toho bychom se my, lidé, měli k planetě chovat s patřičnou úctou. Toto poselství je také zpečetěno v jejich hermetickém krédu „Země a lidstvo jedno jsou“.¹⁷⁸

V České republice působí A.M.O.R.C. od roku 1990.

Z mnoha dalších odnoží působí v Čechách ještě jedna rosikrucianská organizace, Lectorium Rosicrucianum¹⁷⁹, která vznikla také ve 20. století v holandském Heerlemu. Na rozdíl od A.M.O.R.C.u se přímo hlásí ke křesťanské tradici s volnými odkazy na gnosticismus, středověké katary nebo albigenské.¹⁸⁰

S odkazem na gnosticismus, který hlásá obecný rozdíl mezi dobrým duchovním světem a materiálním světem zlým, Lectorium učí, že existují dva přírodní řády. Ten první, přírodní, je světem pomíjivosti a ten druhý, božský je nepomíjející. Lectorium usiluje o to, aby se lidé prostřednictvím znovuzrození (transfigurace) navrátili k božskému přírodnímu řádu. Člověk, jeho viditelná a neviditelná tělesnost uvnitř jej obklopujícího mikrokosmu, je vnímán „jako svět v malém v souladu s hermetickým axiomem: „Jak nahoře, tak dole“.¹⁸¹

Lectorium Rosicrucianum je ve vztahu k veřejnosti velmi aktivní a pořádá množství přednášek na různá témata po celém světě, včetně České a Slovenské republiky.

4. 2. 2 Svobodné zednářství

Slovy jednoho z českých svobodných zednářů, Tomáše Srba, je „zednářství prostě určitý způsob práce jedince na sobě samém, na zdokonalení vlastních

¹⁷⁸ AMORC.CZ [online]. 2006 [cit. 25. 5. 2012]. Dostupné z <http://www.amorc.cz/ecology.htm>.

¹⁷⁹ Mezinárodní škola Zlatého růžového kříže.

¹⁸⁰ Štampach, I.: 2003, s. 8.

¹⁸¹ rosicrucianum.cz

morálních kvalit, a tudíž i na zdokonalení morálních kvalit lidstva“.¹⁸² Slovo „svobodné“ pak odkazuje na jednu z hlavních zásad zednářství – svoboda svědomí každého jedince a respekt ke svědomí druhého.¹⁸³

Existuje několik výkladů, které se snaží objasnit vznik a původ tohoto esoterního řádu. Teorie vzniku z rosikrucianů bývá často napadána zednářskými odborníky.¹⁸⁴ Samotní svobodní zednáři však přiznávají, že se rosikrucianstvím, jako jedním z mnoha zdrojů, nechávají inspirovat. Hlavní inspirační myšlenkou je propojení spirituality, vědy a nezištné služby lidstvu.¹⁸⁵ Rosikrucianická tradice se také výslovně projevuje ve vyšších stupních, kterými procházejí někteří vyšší zednářští mistři.¹⁸⁶

Za méně pravděpodobnou, zato však nejvíce romantizující, můžeme považovat verzi, podle které jsou členové svobodných zednářů pokračovatelé tradice templářského rytířského řádu. Řád templářských rytířů byl po roce 1314 rozprášen francouzským králem Filipem Sličným a jeho spojencem papežem Klementem V., když byl na králův příkaz popraven poslední velmistr řádu Jakub de Molay. Podle legendy zbylí členové řádu uprchli do Skotska, kde i nadále uchovávali svoji tradici a poté se znovu v 18. století objevili jako svobodní zednáři na straně jakobínů.¹⁸⁷

Na závěr uveďme teorii, podle které vznikli zednáři přirozeným procesem ze středověkých kamenických cechů, kteří se zabývali výstavbou katedrál a čerpali i z jiných starších tradic. Cechy měli potřebu si mezi sebou uchovávat tajemství stavebního umění a „lůže“ byly původně v podstatě jejich dočasné obydlí na staveništi.¹⁸⁸ Předpokládá se, že po zániku cechů již nedocházelo ke stavbě kamenných chrámů, ale ani poté se členové nepřestali stýkat a pokračovali v práci na zdokonalování stavbou chrámu lidství.¹⁸⁹

¹⁸² Srb, P.: 2003, s. 26.

¹⁸³ Srb, P.: 2003, s. 26.

¹⁸⁴ Barrett, D. V.: 2003, s. 20.

¹⁸⁵ stampach.cz

¹⁸⁶ Štampach, I.: 2003, s. 9.

¹⁸⁷ Barrett, D. V.: 2003, s. 20.

¹⁸⁸ Štampach, I.: 2004, s. 87.

¹⁸⁹ Štampach, I.: 2006, dostupné z http://www.stampach.cz/clanek_detail.php?id=17

K výše uvedeným teoriím o původu zednářů dlužno podotknout, že zednáři samotní se ani jedné z těchto teorií nezřikají.

Jádrem svobodného zednářství není žádná doktrína sestávající z definic a pouček, ale vězí ve snaze ve svých členech podnítit vytvoření vlastní životní filosofie, která se může odlišovat od všech stávajících. Důraz je přitom kladen na vlastní iniciativu.¹⁹⁰

V souvislosti s „učením“ svobodných zednářů bývá často uváděn Velký Architekt Vesmíru jako božská bytost. Pro každého člena řádu se pod tímto symbolem může ukrývat něco jiného: přírodní zákon, tvořící princip nebo vnitřní bůh, který se také může blížit vnímání Boha podle křesťanského pojetí. Podle Srba je Velký architekt jakýsi bod odrazu, z něž členové vycházejí, k čemuž ale nesměřují, a mohou se tak od něj vycházejíce rozcházet všemi směry.¹⁹¹

Nápadným prvkem svobodného zednářství je vnitřní uspořádání společenstva, ceremonie přijetí do řádu a výrazná symbolika. V „kamenické“ teorii o původu řádu je patrný odkaz na biblickou tradici (na stavbu Šalamounova chrámu a jeho stavitele Chírana), podoba zasvěcovacích rituálů přijímaných členů s helénskými obřady či, obzvláště v těch movitějších lóžích, výzdoba vnitřních prostor ve staroegyptském stylu. Mezi nejvýznamnější symbolický odkaz, který se přímo pojí k postavě Herma Trismegista, jsou dva Šalamounovy sloupy (symboly vědění a smrti), kterými musí každý, kdo vstoupí do zednářského chrámu, projít.

Vnitřní uspořádání řádu je rozdělen do tří základních stupňů (učeň, tovaryš a mistr). Toto rozdělení však může být více rozčleněno, např. jeden z nejrozšířenějších skotských ritů pracuje s 33 stupni zasvěcení.¹⁹² Každá účast na ceremonii předpokládá určitou vyzrálou adepta a vede jej ke stále hlubšímu sebezdokonalování formou procházením zkoušek, které

¹⁹⁰ Dostupné z <http://www.svobodnizednari.cz/svobodne-zednarstvi.htm>.

¹⁹¹ Srb, P.: 2003, s. 27.

¹⁹² Dostupné z <http://www.svobodnizednari.cz/svobodne-zednarstvi.htm>.

mají prověřit jeho kvality. „Důležitý je prožitek vlastní smrti; adept musí symbolicky zemřít, aby se mohl znovu narodit do lepšího života“.¹⁹³

Svobodní zednáři nejsou společností tolik tajnou, ale spíše uzavřenou, která se snaží pracovat neveřejně. V minulosti tento postoj zapříčil předsudečné vnímání řádu ze strany veřejnosti a řád býval například demonizován, spojován s tajemnými rituály satanismu nebo byla ne něj nahlíženo jako na skupinu tajněstkářů se spikleneckými úmysly. Je to ovšem paradoxní, protože hlavní vstupní podmínkou do řádu je, že zájemce musí disponovat určitými morálními kvalitami, tedy nesmí být extrémistou v jakémkoli smyslu – ať už náboženském, nebo politickém a nesmí své spolubratry nijakým způsobem zkoušet verbovat. K těmto vztahům mezi spolubratry a celkovému vnitřnímu nastavení řádu Srb podotýká, že „když chce někdo vstoupit do sekty, tak má otevřené dveře, ale když chce vystoupit, je to prakticky nemožné. U zednářů je to přesně naopak: klademe značné překážky při vstupu, ale vystoupit je jednoduché“.¹⁹⁴

První historicky doloženou událostí v dějinách zednářů je spojení čtyř londýnských zednářských lóží do jedné *Velké lóže*. Stalo se tak 24. července 1717, na den sv. Jana Křtitele, který se stal patronem hnutí. Velká lóže byla společností intelektuálů, jejímž zájmem bylo povznesení lidské společnosti v duchu nastupujícího osvícenství.¹⁹⁵

Zatímco v Evropě od 18. století čile vznikaly zednářské lóže. Zvláště v Anglii bylo členství v lóži považováno za velice prestižní a také veřejně prospěšně, neboť bylo navázáno na charitativní činnost. Z Anglie bylo pak hnutí šířeno do Francie a odtud potom dále do evropských zemí. Řád sjednocoval největší myslitele a státníky své doby, kteří společnými silami řešili aktuální problémy se snahou nalézt správné řešení v souladu s ideály řádu a humanismu.

¹⁹³ Srb, P.: 2003, s. 27

¹⁹⁴ Srb, P.: 2003, s. 28.

¹⁹⁵ Štampach, I.: 2006, dostupné z http://www.stampach.cz/clanek_detail.php?id=17.

V souvislosti s hermetickým odkazem jistě stojí za zmínku postava zednáře, ilumináta, alchymisty a mineraloga Ignaze Edlera von Born (1742 – 1791), který je považován za jednoho z největších představitelů rakouského osvícenství. Egyptskou kulturu vykládal jako protoosvícenskou péči o vědu, dokonce jako náboženství vědy. Podle něj byli egyptští kněží ve službách antického osvícenství a jejich cílem bylo „rozhojnit blaho lidu“.¹⁹⁶

V Českých zemích naopak nebylo pro vznik zednářů vhodné klima, především ze společensko – politických důvodů. Císař František I. tvrdě prosazoval svá restriktivní opatření a např. vydal dvorský dekret, který vylučoval spojení členství v zednářské lóži se státní službou.

I přes tyto nepříznivé okolnosti však proběhl ke konci 19. století pokus o založení specifického slovanského zednářství, jehož členové se označovali jako „stálci“ a sdružovali se v tzv. „budčích“.¹⁹⁷ Na počátku 20. století však bylo členství v lóžích spíše záležitostí komunity německého obyvatelstva. Čechurová míní, že „elita české společnosti, pro kterou participace na svobodném zednářství přicházela v úvahu, pocítovala jiné priority, než budovat české svobodné zednářství“.¹⁹⁸ Zlom nastává po vzniku samostatné České republiky v 1919, kdy vznikla na zednářské poměry poněkud nestandardním způsobem lóže *Národ*. Svůj název lóže přejala od stejnojmenného časopisu a jejím cílem nebylo zdokonalování společnosti skrze sebe sama, ale šlo jí především o ochranu národní samostatnosti, svobody a demokracie. Lóže tedy měla silný vlastenecký nádech a zaznamenala ohromný úspěch. Jejími členy byli snad všechny významné osobnosti společenského, vědeckého i kulturního života a také sdružovala ty, kteří se podíleli na odboji za 1. světové války.¹⁹⁹ V následujících desetiletích činnost zednářů na našem území ustala zejména z důvodů pronásledování a persekuce během nacistické okupace v době Protektorátu Čechy a Morava a poválečná obnova byla utlumena nedůvěřivou atmosférou, kterou nastolil komunistický režim.

¹⁹⁶ Ebeling, F.: 2009, s. 160.

¹⁹⁷ Štampach, I.: 2006, potupné z http://www.stampach.cz/clanek_detail.php?id=17.

¹⁹⁸ Čechurová, J.: 2003, s. 24

¹⁹⁹ Čechurová, J.: 2003, s. 24.

V roce 1990 byla obnovena činnost *Velké národní lóže československé*, na jejímž vytvoření se podílela i *Velká lóže anglická*, a převzala jí vyznávaný Svatojánský rituál. Především díky vlivu francouzského zednářství vznikl *Velká orient Československa*, po rozpadu *Velký orient český*.²⁰⁰

Neopomeňme, že vedle uzavřených zednářských lóží vznikly také dvě uskupení, které svou snahu o zdokonalení lidské společnosti pojmají spíše z praktického, ryze dobročinného hlediska. Jedná se o *Rotariánské hnutí*, které vzniklo na počátku 20 století v USA a jehož heslem je „Služba bez ohledu na sebe“. Klade si za cíl poskytovat stipendia mladým nadějným lidem pro studium v zahraničí. Členem tohoto hnutí byl mimo jiné Jan Masaryk, který také působil v zednářské lóži.

Druhou, také americkou, institucí je *Lions club*, který svou charitativní činnost věnuje výlučně lidem se zrakovým postižením.²⁰¹

4. 2. 3. Martinismus a počátky novodobého českého hermetismu

Martinismu dal své jméno L. C. de Saint-Martin, který rozvinul ideu svého učitele M. de Pascally spojit svobodné zednářství s hermetickými kořeny, totiž „sloučil biblické motivy stvoření a návratu k neporušenému stavu s kabalistickými a theurgickými motivy“. Ke konci 19. století pak francouzský hermetik Papus zakládá martinistický řád.²⁰²

Nosnou myšlenkou martinismu je idea reintegrace, která je chápána jako cesta ke znovunalezení ztracené lidské duchovní podstatě nebo také „život v autentickém duchovním bytí“. Tohoto cíle lze dosáhnout v životě vedeném sebeobětováním a studiem esoterních nauk. Ideově je martinismus pokládán za velmi tolerantní, ačkoliv vyžaduje víru v boha, která však může mít jakékoli pojetí.²⁰³ Martinismus pak svojí tolerancí přímo vybízel

²⁰⁰ Dostupné z <http://www.svobodnizednari.cz/svobodne-zednarstvi.htm>.

²⁰¹ Štampach, I.: 2003, s. 19

²⁰² Štampach, I.: 2004, s. 87.

²⁰³ Nakonečný, M.: 1995, s. 72.

k propojování s jinými esoterickými směry jako byla např. teosofie či svobodné zednářství.²⁰⁴

Zakladatelem martinismu v Čechách byl baron Adolf Franz Loenhardi ze Stráže nad Nežárkou (1856 – 1908), který si ze svých cest přiváží pověření od samotného Papuse pro založení lóže. Loenhardi nejprve zakládá v Českých Budějovicích kroužek a z něj v roce 1885 vzniká martinistická lóže *U Modré hvězdy*. Jedním ze zakládajících členů je také Julis Zeyer.²⁰⁵ Tento známý prozaik se s nadšením věnoval studiu sanskrtu a koptštiny. Námětem jeho děl jsou proto především příběhy spojené s exotickými kulturami. Tímto způsobem seznamoval své současníky s Egypťskou kulturou a ačkoliv čerpal z prací předních světových egyptologů, neubrání se vlivu novoromantismu a tuto orientální zemi často líčí až s přepychovou exotikou.²⁰⁶

Ve stejném roce, kdy Loenhardi založil martinistický kroužek (1881), vzniká v Praze, také na popud barona Loenhardiho, *Theosofická lóže*,²⁰⁷ jejímž členem byl jiný významný spisovatel a hermetik, Gustav Meyrink, který byl členem celé řady teosofických spolků, jehož nadšení pro hermetismus z jeho díla, např. *Golem* či *Anděl západního okna*, přímo sálá. Za počátky novodobého českého hermetismu lze tedy považovat založení obou lóží.

Bohužel slibné začátky martinistického hnutí byly hned v počátku 20. století zdušeny jednak vnitřními půtkami a názorovými neshodami, ale také rakouským státním klerikalismem, který nepřál žádnému projevu esoterismu. Dokonce došlo k odhalení špicla rakouské policie, jímž byl paradoxně jedním ze zakládajících členů lóže *Slavia*, Jan Maštalíř.²⁰⁸ Přestože martinistické hnutí provázejí vnitřní neshody vzniká společnost českých hermetiků pojmenovaná *Universalie*.

²⁰⁴ Nakonečný, M.: 1995, s. 74. Je potřeba podotknout, že při formování českého martinismu došlo k názorovému rozchodu se svobodnými zednáři, které bylo způsobeno paradoxně antisemitickými názory, když známý martinista M. Maixner označil svobodné zednářství jako sionistické hnutí.

²⁰⁵ Nakonečný, M.: 1995, s. 69.

²⁰⁶ Navrátilová, V.: 2001, s. 65.

²⁰⁷ Kalač, P.: 2004, s. 94.

²⁰⁸ Nakonečný, M.: 1995, s. 71 – 72.

4.2.3.1 *Universalialia*

Myšlenku založení universální společnosti v českých zemích jako první zformuloval čestný doktor a profesor hermetických věd Otokar Griesse (1881 – 1932). Jeho život byl rozdělen na bohatou vydavatelskou a organizační činnost a vlastní bádání. Je zakladatelem mnoha spolků, z nichž nemůžeme opomenout *přerovskou martinistickou lóži* a *Svobodnou školu věd hermetických*.²⁰⁹ Jeho zásluhou byla vydávána díla klasických autorů hermetismu a několik časopisů. Právě v časopise *Isis* byla otištěna jeho myšlenka universalismu „pozvednout vědnou úroveň okultismu, rekonstruovati jeho filosofické jádro jako názoru světového a zbaviti ho všech náboženských přívěsků, které zatěžují jeho pochopení, aby nebyl více přívahou svým vyznavačům, nýbrž v řetězu jiných názorů světových a filosoficky i vědně rovnoprávným jeho článkem. Abychom tohoto cíle dosáhli, voláme okultisty jakýchkoli směrů k lokální součinnosti“.²¹⁰ Bylo jeho velkou zásluhou, že se hermetismus postupně očišťoval od pověrečných názorů a praktik.

Prvotním posláním společnosti *Universalie* byla propagace hermetismu a filosofie, syntetické studium náboženských a okultních nauk všech směrů a dob a posílení idealistického a duchovního proudu v soudobé kultuře. Ideově byla *Universalialia* postavena na myšlence universalismu - syntéze ezoterismu všech kultur. Později začala v universalistickém hnutí převažovat tendence ke klasickému hermetismu, která tvořila též hlavní náplň činnosti společnosti.²¹¹

Ústředními postavami této společnosti byli Pierre se Lasenic a PhDr. Jan Kefer (1906 – 1941), kteří společně prosazovali ideu universalismu, jak svou vlastní publikační činností, tak také přednáškami na nejrůznější esoterická témata (kabala, čínská alchymie, astrologie), které společnost pořádala. Také uskutečnili významný projekt: vydání *Encyklopedii*

²⁰⁹ Štampach, I.: 2004, s. 96.

²¹⁰ Nakonečný, M.: 1995, s. 126.

²¹¹ Univerzalia. cz

okkultismu, filosofie a mythologie v lístkovém formátu. Kefer byl činným překladatelem mnoha titulů a také se podrobně věnoval slovanské mystice. Nepomíjitelnou postavou Universalie je František Kabelák (1902 - 1969), který hojně přednášel a jako magik a kabalista vybudoval a vybavil pro společnost velkou alchymistickou laboratoř.²¹²

Vedle vydávání periodik byla publikační činnost Universalie doplněno o tři ediční řady, které se věnovaly klasickým autorům (např. Paracelsus), díla dokumentární díla (středověké grimoáry i původní práce soudobých autorů) a v omezeném nákladu tzv. Knihovna lóžových iniciací.²¹³

Universalie měla také svoji vlastní lóži v Paříži, kterou založil Lasenic. V roce 1937 dochází mezi Lasenicem a Keferem ke sporu, neboť Lasenic na rozdíl od Kefera zastává myšlenky lóžového hermetismu,²¹⁴. Formu tedy ne příliš přístupnou pro veřejnost, neboť se obával profanace a úpadku. Naproti tomu Kefer chtěl co nejvíce hermetismus zpřístupnit veřejnosti a z Prahy chtěl udělat veliké centrum hermetického hnutí. Zastával vlastenecké myšlenky, ke kterým se hlásil i během nasictické okupace. Bohužel, jako spousta dalších českých hermetiků zahynul v koncentračním táboře.²¹⁵

Pierre de Lasenic (1900 – 1944)²¹⁶ je jednou z vůdčích osobností utvářející český hermetismus. Své rozsáhlé znalosti načerpal při četných cestách po celém světě. Poté, co se názorově rozchází se svým kolegou Keferem, zakládá *Horev-klub*²¹⁷ a martinistickou lóži *Paragava* pouze se svými nejbližšími přáteli a spolupracovníky. V Horev-klubu se probírala esoterická témata a provozovala se alchymie, spyragie či magie. Lasenic přispívá do většiny časopisů a sám také píše velké práce jako např. *Alchymie, její theorie a prakse, Tarot - klíč k iniciaci* či *Universalismus na základě rhodostaurickém*, jakémsi úvodu k syntéze západního esoterismu,

²¹² Kalač, P.: 2004, s. 97.

²¹³ Univerzalia.cz

²¹⁴ Kalač, P.: 2004, s. 97.

²¹⁵ Univerzalia.cz

²¹⁶ Svůj pseudonym odvozoval od Petra z Lásenice, který žil na začátku 15. století. (Nekonečný, M.: 1995, s. 143).

²¹⁷ „Horev“ je staroegyptský výraz pro světlo či oheň, ve starořeckých textech byl často zaměňován se slovem pneuma; a vyjadřuje filosofii světla či ohně.

kde poukazuje na nové souvztažnosti mezi učebním rosikrucianlů, rytířů svatého Grálu, eolickým systémem a martinismem.

Lasenic byl velkým znalcem egyptského esoterismu, který pokládal za „klíč ke skrytým prvkům všech náboženstev a mytologií pozdějších“.²¹⁸ Postavě Herma Trismegista a Smaragdové desce věnoval samostatný spis, v němž podal výstižný rozbor Smaragdové desky a odvodil z něj základní hermetické zákony.

Současná *Univerzalia* se hlásí k odkazu Universalie předválečné, ale na rozdíl od její předchůdkyně neklade takový důraz na osvětu, ale jejím cílem je udržovat hermetické znalosti. V roce 1998 došlo k personálním změnám ve vedení Universalie, která při této příležitosti změnila ve svém názvu písmeno „s“ na písmeno „z“ a současně došlo k posunu zaměření společnosti z akademického hermetismu na hermetismus praktický.

Jeden z ocenivších členů, L. Antonín, poté založil *Společnost Ignáce Borna* (viz výše). „Hlavním cílem této společnosti je zejména přednášková činnost a odhalování kořenů hermetické vědy. Společnost také usiluje o zvýšení prestiže Národního muzea na veřejnosti, aby Národní muzeum mělo i ve třetím tisíciletí pro český národ stěžejní význam v jeho duchovním životě a poslání.“²¹⁹

Navzdory naší pohnuté historii 20. století hermetismus nezanikl a po roce 1989 rychle došlo k jeho oživení. V současné době působí na našem území mnoho hermetických společností i menších spolků, které se stále rozvíjí, aniž by opomíjeli hermetickou tradici. Jsou mezi nimi jak velmi seriózní badatelské společnosti, ale také populární až komerční, v některých případech bohužel i nesolidní organizace.

4. 3. Egyptský hermetismus v pojetí Jaromíra Kozáka

Jaromír Kozák (1962), který získal akademické vzdělání na Karlově univerzitě v oboru egyptologie-archeologie, je soukromý badatel, spisovatel a překladatel literatury faktu v duchovní a zejména v egyptologické

²¹⁸ Nekonečný, M.: 1995, s. 154.

²¹⁹ Kozlík, J.: 2011, s. 64.

oblasti.²²⁰ V oblasti egyptologie bývá někdy považován za svérázného vykladatele a závěry jeho bádání mohou být považovány za neobvyklé interpretace historiografických faktů.

Kozákovo dílo k předmětu starověkého Egypta jako kolébky hermetismu v mnohém poukazuje na nové souvislosti. Kozák sám vnímá hermetismus jako „egyptskou filosofii“, která však ke své škodě uniká klasickým badatelům, kteří se „hermetismem obvykle nezabývají, protože v něm cítí něco řeckému světu cizího, a naopak egyptologové se jím nezabývají proto, že pouhý fakt, že se většina hermetických knih zachovala v řečtině, v nich vyvolává mylný dojem, že jde o něco, co patří do sféry řeckého světa“.²²¹

4. 3. 1 Původ hermetismu

Kozák uvádí několik možných teorií o vzniku hermetismu, které jsou do jisté míry shrnutím toho, co nám dnešní výsledky bádání i spekulací mohou nabídnout.

Jedná z teorií odkazuje na možnost, že stáří i charakter hermetické filosofie převzali staří Egyptané od nějaké jiné, starší civilizace. Například v Egyptské knize mrtvých je u několika kapitol v písařských poznámkách uvedeno, že některé kapitoly z této knihy byly známy již v době první dynastie či dokonce, že text pochází z období, kdy v Egyptě vládli bozi. Stopy této civilizace jsou rozesté v legendách národů celého světa v podobě archeologických nálezů, „jejichž technická úroveň neodpovídá minulosti v té podobě, jak jsme si ji dosud představovali“.²²²

Další, doposud zde nejmenovanou teorií původu hermetismu, je domněnka, že „již tedy dosáhlo lidstvo úrovně kosmických letů“²²³ a tím pádem mohlo být v kontaktu s mimozemskými civilizacemi. Jedním z představitelů této mimozemské, a pravděpodobně vyspělejší, civilizace

²²⁰ <http://www.jaromirkozak.estranky.cz/>

²²¹ Kozák, J.: 2007, s. 20.

²²² Kozák, J.: 2007, s. 44.

²²³ Kozák, J.: 2002, s. 45.

mohl být právě Hermes Trismegistos, neboli Džehuti (tj. jiné egyptské pojmenování pro Thovta).

Podle starých textů bylo Hermovo učení rozděleno do tří kategorií. První kategorií byly jakési praktické vědomosti pro všechny, které údajně pomohly Egyptanům vytvořit zemědělství a státní strukturu. Druhý typ učení již byl určen pouze pro vybrané, dostatečně vyspělé jedince, kteří byly s to pochopit sdělovanou moudrost - právě zde Kozák spatřuje jádro hermetických textů. Třetí soubor vědomostí byl velmi hluboký. A protože jej v té době Egyptané ještě nebyli schopni nahlédnout, byly vystavěny pyramidy jako úkryty pro tuto moudrost do té doby, než nadejde její čas. „K takové domněnce nás vede i podivný nález z podzemní kobky v chrámu v Dendeře, kde byla nalezena vyobrazení a popisy něčeho, co se zdá být žárovkami. Přestože to egyptologové, byly vyobrazené objekty zrekonstruovány jako funkční žárovky...“²²⁴

Ať už zaujmeme k výše uvedeným teoriím jakékoli stanovisko, je potřeba zdůraznit, že toto pátrání, někdy až honba, po původu hermetismu (a zda nemá či nakolik má společného s kulturou starověkého Egypta) vlastně odpovídá právě podstatě hermetismu – jako proces neustálého hledání a zdokonalování. Historie nám také jasně ukazuje, že během jednoho dne může být vše jinak a stejně tak jako při nálezů Rosettské desky, i my se zítra můžeme nalézat v situaci, kdy budeme být o krok blíže k tomu znát celý původ hermetismu a jakou roli v něm hrála egyptská kultura. Záleží na každém z badatelů, jaký postoj k této problematice zaujme, respektive, jaký k ní má vztah. Pokud je jeho předpokladem, že Hermes Trismegistos byl skutečně žijící osoba, předmětem jeho dalšího zkoumání budou zejména hmotné a hmatatelné prameny a metody převážně archeologické, egyptologické a jiné.

V této souvislosti bych rád uvedl Barrettova slova z knihy *Sekty, kulty, alternativní náboženství*, která se vztahují ke Kultům létajících talířů: „Je důležité uznat, že členové těchto hnutí věří v mimozemský původ poselství,

²²⁴ Kozák, J.: 2002, .s 46.

jež dostávají, stejně jako mormoni věří ve zlaté desky Josepha Smítne a křesťané, že stvořitel vesmíru se stal na 33 let člověkem. Neměli bychom je odbývat jako ufonské pošuky. Jejich víra je upřímná a jejich náboženství si zaslouží právě tolik pozornosti jako ostatní v této knize“.²²⁵

4. 3. 2 Egyptské kořeny hermetismu

Hmatatelným materiálem, ve kterém také můžeme nalézat egyptské stopy, jsou ranné hermetické texty. Kozák vypočítává důkazy, že hermetismus je svou podstatou staroegyptský především v konfrontaci k řeckému klasickému myšlení a později také rozvíjejícím se velkým monoteistickým náboženstvím:

Hermetismus jako monoteistický náboženský systém je v příkrém rozporu s polyteistickým náboženským systémem starověkého Řecka.²²⁶ Egyptské náboženství v sobě totiž skrývá prvky monoteismu, jak už jsme uvedli výše: vstupování silnějšího božstva do slabšího. Dalším příkladem jsou různá pojmenování pro sluneční božstvo Re podle sluneční fáze. „V některých textech je ranní slunce nazýváno Cheper, polední Re a večerní Atum“.²²⁷ Egyptská božstva měla daleko více podob a většinou se vztahovala k nějakým konkrétním jevům, nebyla individualizována v takové míře jako bohové řeckého panteonu.

K pojmenování prvního spisu Corpus Hermeticum Poimandres Kozák dodává, že vzniklo z koptštiny „P-eime-p-ré“. Toto v překladu značí „znalost Rea“, přičemž Re je staroegyptským pojmem pro Bezbřehou Záři, jehož symbolem je slunce.²²⁸

Kozák uvádí, že Řekové se dlouho domnívali, že je země plochá a že je středem vesmíru. Naproti tomu Egypťané mnohem dříve věděli, že je země

²²⁵ Barrett, V. B.: 1998, s. 264.

²²⁶ Kozák, J.: 2002, s. 37.

²²⁷ Janák, J.: 2005, s. 140.

²²⁸ Kozák, J.: 2002, s. 283, poznámka č. 12

kulatá a že obíhá kolem Slunce. „Těch několik řeckých filosofů, kteří zastávali heliocentrický názor, jej tudíž nejspíše převzalo z Egypta. V Řecku pro něj byli pronásledováni“.²²⁹

Jednou z ústředních myšlenek hermetismu je nauka o převtělování, která byla v egyptském náboženství stěžejní. V řecké mytologii naopak duše zesnulých zůstávali v podzemní říši mrtvých (v Hádu).²³⁰

Kozák se domnívá, že vznik gnóze nebyl postupný proces, ale došlo k němu rychle a náhle poté, Alexandr Makedonský vstoupil do Egypta. Předpokládá, že byly vypleněny egyptské chrámy a moudrost v nich uchovávaná se dostala do širšího povědomí a zapříčinila vznik velkého množství gnostických sekt. Jejich počet tak vytváří obraz o tom, kolika různými způsoby bylo toto vědění interpretováno.²³¹ Křesťanství pak považuje za zjednodušenou gnostickou odnož a Mojžíš i Ježíš tak v podstatě byli mezi prvními hermetiky.²³²

Poté co se křesťanství oficiálně stalo jediným uznávaným náboženstvím, docházelo k cílenému potírání hermetických hnutí i názorů a to proto „aby hermetismus buď úplně zmizel ze světa, nebo byl účelově prohlášen za mladší než Starý a Nový zákon, aby se zachovalo tehdy nedotknutelné dogma“.²³³

Některé z konkrétních Kozákových myšlenek jsem zde uvedl jako jeden ze způsobů, jak se lze z egyptským vlivem v hermetismu vypořádat. Tomuto badateli nelze upřít, že neváhá poukazovat na skutečnosti, jež se mohou vymykat zaběhnutým konceptům a pokud v čtenáři vzbudí pobouření, tak je to podle mého názoru dobře, neboť jej tímto Kozák přinutí k vlastnímu dalšímu studiu i u jiných autorů.

²²⁹ Kozák, J.: 2002, s. 38.

²³⁰ Kozák, J.: 2002, s. 38.

²³¹ Kozák, J.: 2002, s. 22, 41.

²³² Kozák, J.: 2002, s. 14.

²³³ Kozák, J.: 2002, s. 14.

6 Závěr

Hermetismus je stále živý myšlenkový proud. Jednotliví autoři mají různé názory na to, jak a zda vůbec staroegyptská kultura vznik hermetismu ovlivnila. Avšak v prostředí, ve kterém postava Herma Trismegista vznikla, nemůžeme v žádném případě působení egyptských vlivů zcela opomenout. Studium hermetismu bývá egyptology a religionisty spíše opomíjené. Naproti tomu zájem laické veřejnosti nikdy neopadnul a v současné době z něj čerpají současná i vznikající alternativní náboženství a hnutí.

Nepopíratelnou součástí osobnosti Herma Trismegista je egyptský bůh Thovt. Byl patronem umění, jež se v pozdější době ustanovily v hermetické nauky.

Silný odkaz symboliky starého Egypta se nese celými dějinami hermetismu: jimiž jsou například zdánlivé protiklady v jednotě nebo zjevné projevy egyptského umění.

K egyptské kultuře nás také v mnohém odkazují ranné hermetické spisy; v neposlední řadě je zde patrná návaznost iniciačních obřadů hermetických hnutí na průběh a smysl starověkých mystérií.

V minulosti byla v českých zemích hermetická scéna rozmanitá a jeho myšlenky se uchovaly navzdory událostem obou světových válek a komunistického režimu. Zájem o hermetismus se zvyšuje zejména u mladých lidí a je proto předpoklad, že ani v budoucnu nezanikne a bude se dále vyvíjet a reagovat na současné společenské výzvy.

Hermetismus není žádným způsobem myšlenkově svázaný a proto se neustále proměňuje a může reagovat na současnou situaci ve společnosti a ve světě. Jeho náboženská neutralita tak inspiruje a prolíná se početnými náboženskými směry a myšlenkovými proudy. V této otevřené povaze hermetismu spatřuji velmi sympatický prvek. Nejvíce oceňuji schopnost hermetismu nadchnout člověka pro hledání, bezpředsudečné bádání za účelem zdokonalování sebe sama ku prospěchu lidstva a prostředí, ve kterém člověk žije. Tento postoj pak skutečně může podhalit hlubokou moudrost.

Další z principů (totiž učení o mikrokosmu a makrokosmu) v dnešní době více než kdy jindy pak poukazuje na ekologická témata a zhoršující se životního prostředí. V této oblasti budoucnost hermetismu jako nezaujatého bádání může být viděna při hledání nových ekologicky šetrných technologií, ale vede nás zároveň k racionálnímu chování ve společnosti i k životnímu prostředí.

Summary

Hermeticism is a school of thought that is still alive. The authors have different views on how and whether the emergence of ancient Egyptian culture influenced the Hermetic. However, in an environment in which the figure of Hermes Trismegistus was established, we can't ignore the Egyptian's influence in any way. The egyptologists nad religionis almost are not interested in study of hermetism. In contrast of this, the lay people

were always interested in it and currently many alternative religions and movements are based on it.

Undeniable part of the personality Hermes Trismegistus is the Egyptian god Thoth. He was a patron of some sciences, which later established the hermetic doctrine.

The symbolism of ancient Egypt is linked through history of hermetism. For example: opposites are connected in unity and using Egyptian elements in décor subjects and rooms.

The early Hermetic books are leading us to ancient Egyptian culture too. At least, we can find continuity between process and meaning of ancient mystery with initiation rites of hermetic movements.

In past there were a lot of hermetic movements in Czech country and their ideas were preserved despite the events of two world wars and the communist regime. Especially young people are interested in hermeticism and so we can assume they will develop it in the future and, in addition they will be able to respond to contemporary societal challenges.

Hermetism is intellectually very independent and free and this is the reason why it is constantly changing and can respond to the current situation in society and the world. Through its religious neutrality it can inspire and mingle with the numerous religious movements. This openness is very sympathetic to me. I most appreciate that hermetism is able to inspire people to search without prejudices to improve itself for the benefit of mankind and the environment we live. This attitude can really reveal the deep wisdom.

Another principle of hermetism (the doctrine of the microcosm and the macrocosm), today more than ever, shows to environmental topics and the deteriorating environment. This view can be very useful in the future: in search of new environmentally friendly technologies, but also leads us to behave rationally in a society as well as the environment.

7 Obrazová příloha

Obr. č. 1 Hermes Trismegistos

Obr. č. 2. Jeden ze znaků hnutí A.M.O.R.C.

8 Seznam použité literatury

1. ALLEAU, R.: Hermés a dějiny věd. Studie k archeologii a etnologii vědění se zřetelem k historii alchymie a hermetické tradici. Malvern. Praha 2005. ISBN 80-86702-09-X;
2. BARRETT, D. V.: Sekty, kultury a alternativní náboženství. Ivo Železný, s. r. o. Praha 1998. ISBN 80-240-0066-0;
3. BARRETT, D. V.: Původ svobodných zednářů. Dingir: Religionistický časopis o současné náboženské scéně. 2003, č. 1. ISSN 1212-1317;
4. ČECHUROVÁ, J.: Svobodné zednářství a česká společnost. Dingir: Religionistický časopis o současné náboženské scéně. 2003, č. 1. ISSN 1212-1317;
5. Bůh a bohové, pojetí božství v náboženských tradicích světa. Sborník přednášek na Ústavu filosofie a religionistiky FF UK. DharmaGaia. Praha 2004. ISBN 80-86685-42-X;
6. BOR, D. Ž.: Obrazový atlas hermetismu. Trigon. Praha 1990. ISBN 80-900077-9-1;
7. BOR, D. Ž.: Napříč říší královského umění. Trigon. Praha 1995. ISBN 80-85320-51-7;
8. BOR, D. Ž.: V alchymii jde o změnu vědomí. Dingir: Religionistický časopis o současné náboženské scéně. 2004, č. 3. ISSN 1212-1371;
9. EBELING, F.: Tajemství Herma Trismegista, dějiny hermetismu. Malvern. Praha 2009. ISBN 978-80-86702-60-5;
10. Encyklopedie antiky. Academia. Praha 1973. ISBN neuvedeno.
11. Encyklopedie starověkého Předního Východu. Libri. Praha 1999. ISBN 80-85983-58-3;

12. FOWDEN, G.: The Egyptian Hermes: a historical approach to the late pagan mind. Princeton Univ. Pr. Princeton 1993. ISBN – 0-6914-02498-7;
13. GRYGAR, J.: Proč astrologie nefunguje? Dingir: Religionistický časopis o současné náboženské scéně. 2004, č. 3. ISSN 1212-1371;
14. HORNUNG, E.: Tajemný Egypt. Paseka. Praha a Litomyšl 2002. ISBN 80-7185-436-0;
15. JAHN, J. V.: Alchemie v Čechách. Kawana. Praha 1993. ISBN neuvedeno;
16. JANÁK, J.: Brána nebes, bohové a démoni starého Egypta. Libri. Praha 2005. ISBN-80-7277-235-X;
17. JOHNSON, P.: Civilizace Starého Egypta. Academia. Praha 2002. ISBN 80-200-0949-3;
18. KALÁČ, P.: Počátky českého hermetismu. Dingir: Religionistický časopis o současné náboženské scéně. 2004, č. 3. ISSN 1212-1371;
19. Kol. autorů: Mytologie, mýty, pověsti a legendy. FortunaPrint. Praha 2006. ISBN 80-7321-184-X;
20. KOZÁK, J.: Tajné nauky starověku: Hermetismus, tajné nauky starého Egypta, svazek čtvrtý. Eminent. Praha 2002. ISBN 80-7281-109-6;
21. KOZLÍK, J.: Hermetická hnutí v České republice. Diplomová práce. 2011. Nepublikováno.
22. KUN, N. A.: Stariřecké báje. Státní pedagogické nakladatelství. Praha 1976. ISBN 14-610-76;
23. NAKONEČNÝ, M.: Novodobý český hermetismus. Vodnář. Praha 1995. ISBN 80-85255-85-5;
24. NAKONEČNÝ, M.: Smaragdová deska Herma Trismegista. Vodnář. Praha 1994. ISBN 80-85255-48-0;
25. NAKONEČNÝ, M.: Věci mají svou tvář. Dingir: Religionistický časopis o současné náboženské scéně. 2004, č. 3. ISSN 1212-1371;
26. NAVRÁTILOVÁ, V.: Egypt v české kultuře přelomu devatenáctého a dvacátého století. Roman Míšek – SET OUT. Praha 2001. ISBN – 80-86227-19-4;
27. MACHOVEC, D.: Dějiny antické filosofie. H a H. Jinočany 1993. ISBN 80-85467-62-3;

28. SALAMAN, C.: Asclepius, the Perfect discourse of Hermes Trismegistos. Duckworth. London 2007. ISBN – 13: 978 0 7156 3564 3;
29. SRB, P.: Pro sebe o pro lidstvo. Dingir: Religionistický časopis o současné náboženské scéně. 2003, č. 1. ISSN 1212-1317;
30. ŠTAMPACH, I.: Bratrstva růžového kříže. Dingir: Religionistický časopis o současné náboženské scéně. 2003, č. 1. ISSN 1212-1317;
31. ŠTAMPACH, I.: Hermetismus. Dingir: Religionistický časopis o současné náboženské scéně. 2004, č. 3. ISSN 1212-1371;
32. ŠTAMPACH, I.: Uzavření, ale nikoli tajní. Dingir: Religionistický časopis o současné náboženské scéně. 2003, č. 1. ISSN 1212-1317;
33. SRB, P.: Pro sebe o pro lidstvo. Dingir: Religionistický časopis o současné náboženské scéně. 2003, č. 1. ISSN 1212-1317;
34. TURNOVSKÝ, P.: Zpráva o stavu české astrologie. Dingir: Religionistický časopis o současné náboženské scéně. 2004, č. 3. ISSN 1212-1371;
35. TYCHO, A. P.: Tak mnoho cest. Nakladatelství spolku moravských nakladatelů. Olomouc 2001. ISBN 80-238-7253-2;
36. VIDMAN, L.: Od Olympu k panteonu, antické náboženství a morálka. Vyšehrad. Praha 1997. ISBN 80-7021-221-7;
37. VOJTÍŠEK, Z.: Netradiční náboženství u nás. Dingir. Praha 1998. ISBN 80-902528-0-X;
38. WATTERSONOVÁ, B.: Egypt'ané. Nakladatelství Lidové noviny. Praha 2005. ISBN 80-7106-774-1.

8.1 Elektronické zdroje

1. ŠTAMPACH, O.: Svobodní zednáři a jiné uzavřené společnosti. Stampach.cz. [online] 2006-06-23 [cit. 2012-06-12].
Dostupné z <http://www.stampach.cz/clanek_detail.php?id=17>;
2. Jaromír Kozák. [online], [cit. 2012-05-22]. Dostupné z
<<http://www.jaromirkozak.estranky.cz/>> ;
3. Lectorium Rosicrucianum. [online], [cit. 2012-05-22].
Dostupné z <http://www.rosicrucianum.cz/o-skole/uceni-a-cil/>.>;
4. Starý mystický řád Růže Kříže. [online], [cit. 2012-05-22].
Dostupné z < <http://www.amorc.cz/index.htm>>;
1. Svobodní zednáři skotského ritu starého a přijatého. [online], [cit. 2012-05-22]. Dostupné z < <http://www.svobodnizednari.cz/svobodne-zednarstvi.htm> >;
2. Univerzalia. [online], [cit. 2012-06-26].
Dostupné z < <http://univerzalia.mysteria.cz/public/var2czindex.htm>>;
3. Zeus, otec bohů a lidí.Portál antika. [online] 2008-10-12 [cit. 2012-6-22]. Dostupné z
<<http://spqr.cz/content/zeus-otec-boh%C5%AF-lid%C3%AD> >;

